

**Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta**

Matyáš Ritter

**Trestné činy podvodu, úvěrového podvodu, pojistného podvodu a
dotačního podvodu**

Diplomová práce

Olomouc

2018

„Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Podvod, pojistný podvod, úvěrový podvod a dotační podvod vypracoval samostatně a citoval jsem všechny použité zdroje.“

V Olomouci dne 7. 5. 2018

Matyáš Ritter

Poděkování

Velice děkuji JUDr. Ing. Danielu Prouzovi, Ph. D., vedoucímu mé diplomové práce, za poskytnuté rady, pomoc a vstřícný přístup při psaní mé diplomové práce.

Obsah

Úvod	6
1. Majetkové trestné činy v systému trestního zákoníku	9
2. Podvod	13
2.1. Objekt	13
2.2. Objektivní stránka	13
2.3. Subjekt	18
2.4. Subjektivní stránka	18
2.5. Podvod jako přestupek	19
3. Trestný čin pojistného podvodu	22
3.1. Obecný výklad k pojišťovnictví	22
3.2. Objekt	26
3.3. Objektivní stránka	27
3.4. Subjekt	30
3.5. Subjektivní stránka	31
4. Úvěrový podvod	32
4.1. Obecný výklad k úvěrům	32
4.2. Spotřebitelský úvěr	33
4.3. Objekt	34
4.4. Objektivní stránka	35
4.5. Subjekt	38
4.6. Subjektivní stránka	39
5. Dotační podvod	40
5.1. Obecný výklad k dotacím, subvencím a návratným finančním výpomocem	40
5.2. Objekt	42
5.3. Objektivní stránka	42
5.4. Subjekt	44
5.5. Subjektivní stránka	45
Závěr	47
Seznam použité literatury	50
Abstract	56
Abstrakt	57
Seznam klíčových slov, list of key words	58

Seznam použitých zkratek

TrZ z. č. 40/2009 Sb. trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

OZ z. č. 89/2012 Sb. občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Úvod

Tato diplomová práce se zabývá, jak už je patrné z názvu, trestnými činy podvodu, pojistného podvodu, úvěrového podvodu a dotačního podvodu, tak jak jsou zakotveny v § 209 – 212 z. č. 40/2009 Sb. trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „TrZ“). Všechny tyto trestné činy jsou spojeny jednotným základem vycházejícím z jednoho trestného činu, kterým je podvod. Cílem práce je podat podrobný přehled a popis dosavadní právní úpravy a následně tuto stávající právní úpravu analyzovat.

Jednoznačnou motivací pro téma této diplomové práce byla má praxe v advokátní kanceláři. Během této praxe jsem se setkal s několika případy, kdy byly stíhány úvěrové podvody. Při sledování těchto případů z perspektivy obhajoby, resp. stíhaného člověka, jsem se často zamýšlel nad tím, zda je současná právní úprava optimální a promyšlená do všech důsledků. Tyto úvahy se týkaly zejména těch skutkových podstat trestných činů, které lze charakterizovat jako předčasně dokonané trestné činy.

Diplomová práce se z důvodu omezenosti rozsahu bude zabývat pouze právní úpravou stávající, účinnou ke dni 31. 3. 2018, tedy, jak je již uvedeno výše, obsaženou v zákoně č. 40/2009 Sb. trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů. Téma trestného činu podvodu dle § 209 TrZ a jeho speciálních forem bývá často předmětem vědeckých prací, článků a obecně vědeckých polemik. Na stávající právní úpravu podvodu existují nejrůznější názory. Hlavní myšlenky a východiska těchto názorů budou v této práci postupně rozebrány a analyzovány. Fakt, že téma je již mnohokrát zpracováno dle mého názoru nebrání dalším polemikám. Vycházím z úvahy, že pokud je určité téma kontroverzní a nejsou na něj jednoznačné názory, je potřeba jej neustále analyzovat a podrobovat zkoumání. Pouze tímto způsobem se dá dojít k nejpřesvědčivějším závěrům a k nejlepším výsledkům. Čím živější a podrobnější debata na takové téma bude, tím snazší bude vyvodit obecně platné závěry a ty použít při případné další novelizaci trestních předpisů.

Co se týče aktuálnosti tématu je potřeba vycházet z potřeby společnosti takové téma, řešit. Tato potřeba dle mého názoru vyvstává z počtu a závažnosti výše zmíněných trestných činů. Za období leden až listopad 2016 bylo dle policejních statistik spácháno na území České republiky celkem 204 040 trestných činů. Z tohoto celkového objemu bylo celkem 109 825 trestných činů, které spadají pod majetkovou trestnou činnost (celkem 53,8 %). Majetková

kriminalita tedy tvoří většinu všech trestných činů. Celkové množství trestných činů podvodu, úvěrového podvodu, pojistného podvodu a dotačního podvodu pak činí 10 237 trestných činů. Z celkové kriminality tak tyto čtyři trestné činy tvoří 5 % všech trestných činů. Co se týče výše škody, je za uvedené období nejvyšší škoda ze všech trestných činů způsobená úvěrovým podvodem, celkem 4.239.816.000,- Kč. Úvěrový podvod je tak trestným činem, jímž byla způsobena vůbec nejvyšší škoda ze všech trestných činů. Pojistným podvodem pak pachatelé způsobili škodu 101.617.000,- Kč, dotačním podvodem 242.256.000,- Kč a „obecným“ podvodem 883.778.000,- Kč.¹ Z výše uvedeného vyplývá, že trestné činy podvodu, úvěrového podvodu, pojistného podvodu a dotačního podvodu jsou natolik častými a je jimi způsobena škoda takové výše, že je zde výrazný veřejný zájem na tom, aby bylo toto téma řešeno a aby právní úprava postihující daná jednání byla co nejefektivnější a co nejpřesnější.

Jako výzkumné otázky, tedy otázky, na něž chce práce najít odpověď, jsou zvoleny: Je znak způsobení škody u trestného činu podvodu znakem nezbytným, resp. není jeho absence u základní skutkové podstaty pojistného podvodu, úvěrového podvodu a dotačního podvodu problematická? Vede rozdělení právní úpravy na čtyři trestné činy k efektivnějšímu postihování trestné činnosti? Nebylo by vhodné zařadit do trestního zákoníku i jiné speciální případy podvodu, např. počítačový podvod, směnečný a šekový podvod?

Jako zdroje budou použity především odborné monografie zpracované na téma majetkových trestných činů a komentářová literatura zabývající se jednak dopodrobna jednotlivými skutkovými podstatami a dále právními úpravami stojícími mimo trestní právo, na které však trestní právo svým smyslem navazuje. V neposlední řadě budou užity odborné články. Výrazným zdrojem nutným k pochopení a komplexnímu zhodnocení právní úpravy bude judikatura, a to zejména vyšších soudů. Pro výklad právních předpisů budou užity zejména důvodové zprávy k jednotlivým zákonům. Práce je členěna do pěti kapitol. První kapitola se zabývá obecně stručným popisem celé skupiny trestných činů, která je v trestním zákoníku označena jako majetkové trestné činy. Tato kapitola bude především věnována společným znakům majetkových trestných činů a výkladu základních pojmů. Další kapitoly se posléze budou postupně zabývat jednotlivými trestnými činy, tak jak jsou řazeny v trestním zákoníku. Každá kapitola bude obsahovat podkapitoly rozebírající obligatorní znaky

¹ Statistika ministerstva vnitra za období 1. 1. 2016 až 30. 11. 2016

skutkových podstat jednotlivých podvodů. Každá kapitola zabývající se konkrétním trestným činem obsahuje podkapitoly týkající se objektu trestného činu, objektivní stránky, subjektu trestného činu a subjektivní stránky. K dosažení efektivního rozboru právní úpravy jsou také v každé kapitole speciálních případů podvodů uvedeny i podkapitoly zabývající se právními souvislostmi mimo trestní právo. Závěrem se pak bude práce zabývat analýzou stávající právní úpravy.

1. Majetkové trestné činy v systému trestního zákoníku

Majetkové trestné činy jsou upraveny v páté hlavě zákona č. 40/2009 Sb. trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů. Pořadí jednotlivých hlav souvisí se systematickou trestního zákoníku, kdy se do popředí dostávají ustanovení chránící ty hodnoty, jimž připisuje zákonodárce nejvyšší význam. Dnes je nejvyšší význam připisován zájmům jednotlivce a ochrany jeho práv. Na rozdíl od dnes platného trestního zákoníku byl dříve účinný trestní zákon č. 140/1961 Sb. trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů, sestavován v souvislosti s dobovými prioritami, a tak byly do popředí trestního zákona zařazovány trestné činy proti celospolečenským zájmům a ochrana jednotlivce byla upozadřována.² Jako příklad, vypovídající o dobové ideologii, poslouží dvojí úprava podvodu v již výše zmíněném trestním zákoně. Tento v době jeho přijetí obsahoval jak trestný čin podvodu v § 250, podobný současné úpravě, tak úpravu podvodu ke škodě majetku v socialistickém vlastnictví v § 132 odst. 1. písm. c). Již z řazení těchto trestných činů je patrné, že důraz byl kladem na trestné činy spáchané proti státní ideologii dané doby.

Do hlavy páté trestního zákoníku je řazena celá řada trestných činů, jež jsou spojovány zejména objektem. Objekt lze charakterizovat jako vztah či zájem na určitých hodnotách neboli právních statcích, jejichž ohrožení nebo poruchu v míře předpokládané trestním zákonem je nezbytné v individuálním a celospolečenském zájmu postihovat trestem či ochranným opatřením, a tím je chránit.³ Tímto objektem je v případě trestných činů proti majetku vlastnictví, majetek jako celek nebo nehmotné statky. Hlava pátá obsahuje celkem dvacet osm trestných činů. Příkladem nejvýznamnějších může být krádež (§ 205 TrZ), zpronevěra (§ 206 TrZ) nebo všechny typy podvodů (§ 209, § 210, § 211, § 212 TrZ).

Definici majetku v předpisech trestního práva nenalezneme. Majetek jako pojem definuje základní předpis soukromoprávní povahy, zákon č. 89/2012 Sb. občanský zákoník (dále jen „OZ“), ve znění pozdějších předpisů. Majetek je v § 495 OZ definován jako souhrn všeho, co osobě patří. Jmění osoby je pak souhrn jejího majetku a jejích dluhů. Majetkem tedy můžeme rozumět souhrn majetkových hodnot, jako jsou věci, pohledávky nebo i jiná

² JELÍNEK, Jiří, a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 5. vydání. Praha: Leges, 2014. s. 173 - 174.

³ KRATOCHVÍL, Vladimír, a kol. *Trestní právo hmotné*. 3. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2002. s. 196.

práva a hodnoty ocenitelné penězi.⁴ Cizí majetek je pak takový majetek, který nenáleží pachateli trestného činu. Právo vlastnit majetek je upraveno na úrovni ústavního pořádku Listinou základních práv a svobod, řadí se tak mezi základní lidská práva. Základním pravidlem pak je, že každý má právo vlastnit majetek, vlastnické právo všech vlastníků má stejný zákonný obsah a ochranu a je zaručeno dědění. Je stanoveno, že vlastnictví zavazuje a nesmí být zneužíváno na újmu práv druhých nad míru stanovenou zákonem. Vlastnické právo může být omezováno pouze na základě zákona.⁵ Kromě vnitrostátní úpravy existuje celá řada mezinárodních dokumentů, které podobně jako Listina toto právo zaručují. Jako příklad můžeme uvést čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod nebo čl. 17 odst. 1 Všeobecné deklarace lidských práv. V souladu se zásadami teritoriality a personality se postihují všechny trestné činy, které jsou spáchány na území České republiky, a také všechny ty trestné činy, které spáchají občané České republiky v cizině.⁶ Právo vlastnit majetek je tedy chráněno jak na území České republiky, bez ohledu na občanství osob, tak v cizině, pokud do něj zasáhne občan České republiky.

Z hlediska objektivní stránky, tedy jednání, následku a příčinné souvislosti můžeme rozlišovat čtyři skupiny trestných činů. Jedná se o jednání obohacovací, jednání poškozovací, tzv. *furtum usus* a získávání prospěchu z trestného činu jiné osoby. Obohacovací jednání je takové, které sleduje jako cíl obohacení pachatele v majetkové sféře. Typicky se tak jedná o trestné činy jako je krádež dle § 205 TrZ, zpronevěra dle § 206 TrZ, podvod dle § 209 TrZ a zvláštní typy podvodů pojistný, úvěrový a dotační podvod dle § 210, § 211 a § 212 TrZ. Poškozovací jednání je takové, jež zasahuje do majetkové sféry jiného, aniž by došlo k obohacení pachatele. Základním trestným činem v této skupině je § 228 TrZ, tedy poškození cizí věci, zvláštním případem pak může být například § 222 TrZ, tedy poškození věřitele. *Furtum usus* lze popsat jako nedovolené užívání cizí věci ve vlastní prospěch. Typickým představitelem této skupiny tak bude neoprávněné užívání cizí věci dle § 207 odst. 1 al 1 TrZ. Poslední skupinou je získávání prospěchu z trestného činu jiné osoby. Takového jednání se dopustí osoba, která přímo nezasahuje do majetkové sféry jiného, ale nakládá

⁴ HENDRYCH, Dušan a kol. *Právníký slovník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009. s. 651.

⁵ Čl. 11 usnesení předsednictva České národní rady o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součásti ústavního pořádku České republiky č. 2/1993 Sb.

⁶ § 4 odst. 1 a § 6 z. č. 40/2009 Sb. trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

s věcmi, které byly získány trestnou činností. Bude se zejména jednat o podílnictví dle § 214 TrZ a legalizaci výnosů z trestné činnosti dle § 216 TrZ.⁷

U majetkových trestných činů je zásadním znakem skutkové podstaty následek nastalý v příčinné souvislosti s jednáním. Následkem u majetkových trestných činů rozumíme porušení nebo ohrožení zájmů chráněných trestním zákonem (viz výše). Konkrétně bude následkem u většiny trestných činů v hlavě V. škoda. Škoda není v trestním zákoníku definována, ale definuje ji občanský zákoník. Konkrétně § 2894 OZ stanoví, že škoda je újma na jmění. Jměním osoby je, jak je již uvedeno výše, souhrn jejího majetku a jejích dluhů. Judikatura ji vymezila jako újmu, která se projevuje v majetkové sféře poškozeného, je objektivně vyjádřitelná všeobecným ekvivalentem, tj. penězi, a je tedy napravitelná poskytnutím majetkového plnění, ať již ve formě naturální restituce, nebo v penězích.⁸ Příčinnou souvislostí rozumíme objektivní a kauzální vztah mezi příčinou a následkem. Tento vztah je dán tím, že pokud by nenastala určitá příčina, nenastal by ani následek, nebo by nenastal takovým způsobem, jakým nastal.⁹

K majetkovým trestným činům se významně váží i výkladová ustanovení § 137 a § 138 TrZ., tedy stanovení výše škody a také hranice výše škody, prospěchu, nákladů na odstranění poškození životního prostředí a hodnoty věcí. Ustanovení § 137 TrZ stanoví, že: *„Při stanovení výše škody se vychází z ceny, za kterou se věc, která byla předmětem útoku, v době a v místě činu obvykle prodává. Nelze-li takto výši škody zjistit, vychází se z účelně vynaložených nákladů na obstarání stejné nebo obdobné věci nebo uvedení věci v předešlý stav.“* Ustanovení § 138 TrZ pak na rozdíl od předchozí právní úpravy přesně stanovuje hranice výše škod. Minulá právní úprava obsahovala pouze obecné pojmy bez uvedení přesných částek. Tyto byly ponechávány judikatuře. Posléze byly hranice výše škod upraveny nařízením vlády č. 464/1991 Sb., kterým se stanoví nejnižší měsíční mzda pro účely trestního zákona. Tomuto modelu však bylo vytýkáno, že je v rozporu s čl. 39 z. č. 2/1993 Sb. Listiny základních práv a svobod. Dle tohoto ustanovení totiž může pouze zákon stanovit, které jednání je trestným činem. Při přijímání nové právní úpravy byly tyto hranice již zařazeny

⁷ JELÍNEK, Jiří, a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 5. vydání. Praha: Leges, 2014. s. 645 - 646.

⁸ Stanovisko Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 18. 11. 1970, sp. zn. Cpj 87/1970

⁹ ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanské právo hmotné 2*. 5. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009. s. 406–413.

přímo do zákona.¹⁰ Výše škody je tedy stanovena tak, že škodou nikoli nepatrnou se rozumí škoda dosahující částky nejméně 5.000,- Kč, škodou nikoli malou se rozumí škoda dosahující částky nejméně 25.000,- Kč, větší škodou se rozumí škoda dosahující částky nejméně 50.000,- Kč, značnou škodou se rozumí škoda dosahující částky nejméně 500.000,- Kč a škodou velkého rozsahu se rozumí škoda dosahující nejméně částky 5.000.000,- Kč.¹¹

Pachatelem majetkových trestných činů může být obecně kdokoliv. Některé trestné činy jsou spojeny se speciálním subjektem, avšak u podvodů dle § 209 až § 212 TrZ není speciální subjekt podmínkou odpovědnosti.¹²

¹⁰ ŠÁMAL, Pavel. In: ŠÁMAL, Pavel (ed)., a kol. *Trestní zákoník (EVK)*. 2. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2012, s. 1418.

¹¹ § 138 odst. 1 z. č. 40/2009 Sb. trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

¹² JELÍNEK, Jiří, a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 5. vydání. Praha: Leges, 2014. s. 647.

2. Podvod

Podvod dle § 209 TrZ je základním ustanovením, které postihuje podvodná jednání. Trestní zákoník přesto obsahuje celou řadu trestných činů, jež naplňují obecné znaky podvodu, ale jsou navíc něčím specifické. Nejvýznamnější z těchto zvláštních případů podvodů jsou trestné činy pojistného, úvěrového a dotačního podvodu podle § 210, § 211, § 212 TrZ. Další trestné činy, jež lze zařadit svými znaky pod podvodná jednání, je například trestný čin poškozování spotřebitele dle § 253 TrZ nebo trestný čin zkrácení daně, poplatku a jiné povinné platby dle § 240 TrZ.¹³

2.1. Objekt

Objektem trestného činu podvodu dle § 209 je ochrana majetku jako celku. Chráněný majetek je samozřejmě majetek cizí, nemůže se jednat o majetek pachatele.¹⁴ O podvod se tak nebude jednat v případě, že věřitel vyláká na dlužníku, co mu byl dlužník povinen. V takovém případě by se nejednalo o majetek cizí. Tento názor podporuje Nejvyšší soud příkladem, kdy dlužník splní svůj dluh vzniklý z půjčky jen z toho důvodu, že mu věřitel za toto splnění přislíbí zprostředkovat výhodnou koupi určitého zboží, přičemž od počátku nemá úmysl tento slib splnit.¹⁵

2.2. Objektivní stránka

Objektivní stránkou rozumíme jednání pachatele trestného činu, následek způsobený tímto jednáním a příčinnou souvislost mezi daným jednáním a následkem. Trestný čin podvodu, tak jak je zakotvený v § 209 TrZ, obsahuje jednu základní a čtyři kvalifikované skutkové podstaty. Pro naplnění základní skutkové podstaty podvodu je nutné, aby pachatel sebe nebo jiného obohatil tím, že uvede někoho v omyl, využije něčího omylu nebo zamlčí podstatné skutečnosti, a způsobí tak na cizím majetku škodu nikoli nepatrnou.¹⁶ Pro pochopení smyslu právní úpravy je na tomto místě vhodný výklad pojmů obsažených ve

¹³ JELÍNEK, Jiří, a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 5. vydání. Praha: Leges, 2014. s. 644.

¹⁴ Tamtéž s. 660

¹⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. 1. 2008, sp. zn. 11 Tdo 1196/2007

¹⁶ § 209 odst. 1 z. č. 40/2009 Sb. trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

skutkové podstatě tohoto trestného činu. Jedná se především o pojmy omyl, využití něčího omylu a zamlčení podstatných skutečností. Dále jsou uvedeny některé obecné informace k příčinné souvislosti a následku způsobeného trestným činem.

Omyl lze obecně popsat jako nevědomý nesoulad mezi vůlí (představou) a projevem, resp. skutečností.¹⁷ V tomto směru tak pachatel předstírá okolnosti, které nejsou v souladu se skutečným stavem, čímž vyvolá omyl u jiné osoby. Tento omyl lze vyvolat jak konáním, opomenutím, tak i konkludentním jednáním. Uvedena v omyl může být jak fyzická, tak právnická osoba a nic nebrání tomu, aby byl uveden v omyl i státní nebo jiný orgán.¹⁸ V tomto ohledu je pak nutné doplnit, že judikaturou bylo dovozeno, že uvést v omyl, a dopustit se tak trestného činu podvodu, nelze soud rozhodující v občanskoprávním řízení o žalobě. V tomto případě se jednalo o situaci, kdy obviněný podal soudu žalobu, která obsahovala vědomě nepravdivá tvrzení. Konkrétně se jednalo o návrh na vydání směnečného platebního rozkazu. Tento návrh byl důkazně založen na padělané směnce.¹⁹ Uvést v omyl naopak lze např. i rozhodce v rozhodčím řízení. Dle Nejvyššího soudu je totiž rozdíl mezi postavením soudce a postavením rozhodce tak výrazný, že rozhodce uvést v omyl lze. Tyto rozdíly lze dle Nejvyššího soudu spatřovat zejména v požadavcích na osobu soudce a oprávněních, jimiž disponují pouze soudci. Soudy jsou nezávislé státní orgány, jimž je udělena pravomoc k výkonu soudnictví. Je vykonáváno nezávislými soudci. Rozhodčí řízení je pak takové řízení, kdy na základě dohody účastníků je povolán ad hoc rozhodce, resp. rozhodčí soud, který má postavení soukromé osoby.²⁰ Trestní zákoník zakotvuje ve svých výkladových ustanoveních, že osobu lze uvést v omyl, anebo lze využít jejího omylu, i použitím technického zařízení. Dle § 120 TrZ se jedná především o zásah do programového vybavení počítače, či jiného technického zařízení.

Využití něčího omylu je situace, kdy pachatel sám omyl u jiné osoby nevyvolal, ale po rozpoznání omylu jednal tak, aby sebe nebo jiného obohatil a způsobil škodu na cizím

¹⁷ TICHÝ, Luboš. In TICHÝ, Luboš (ed). *Obecná část občanského práva*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, s. 242.

¹⁸ ŠÁMAL, Pavel. In ŠÁMAL, Pavel (ed)., a kol. *Trestní zákoník (EVK)*. 2. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2012, s. 2053.

¹⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 4. 2005, sp. zn. 11 Tdo 229/2004

²⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 9. 4. 2014, sp. zn. 4 Tdo 29/2014

majetku.²¹ Pro pochopení rozdílu mezi vyvoláním omylu a využitím něčího omylu můžeme užít příklad z judikatury. Soudy se ve své praxi setkávaly s otázkou, jak posoudit neoprávněný zásah do technického zařízení výherního automatu. Jednalo se o situaci, kdy pachatel zasáhl do technického zařízení výherního automatu náležejícího jiné osobě v tom smyslu, že bylo možno uskutečnit hru na tomto zařízení bez vsazení příslušné finanční částky. Nejvyšší soud toto jednání posoudil jako trestný čin podvodu dle § 250 z. č. 140/1961 Sb. trestního zákona, ve znění pozdějších předpisů (§ 209 TrZ). Nejvyšší soud uzavřel, že pachatel, který neoprávněně zasáhl do technického zařízení, uvedl tímto jednáním majitele tohoto zařízení v omyl. Jestliže však pachatel, který zásah provedl, umožní hru bez uhrazení vkladu jiné osobě, která si je vědoma daného zásahu a takovou hru uskuteční, pak tato osoba uskutečněním této hry využívá omylu majitele technického zařízení výherního automatu.²²

Nepravdivé nebo hrubě zkreslené informace jsou takové informace, které neodpovídají skutečnosti. Nepravdivé údaje jsou takové údaje, které svým obsahem vůbec neodpovídají skutečnému stavu, o němž je podávána informace, a to byť jen o některé důležité skutečnosti rozhodné pro dané právní jednání (pojištění, úvěr). Hrubě zkreslené údaje jsou takové údaje, které mylně nebo neúplně informují o podstatných a důležitých okolnostech.²³

Zamlčení podstatných skutečností znamená, že pachatel při svém podvodném jednání neuvede jakoukoliv skutečnost, která je podstatná pro rozhodnutí poškozeného, resp. jiné podváděné osoby. Bude se jednat o takové údaje, které, pokud by je druhá strana znala, tak by majetková dispozice nebyla vůbec učiněna, nebo by byla učiněna za podstatně jiných podmínek. Je důležité, že toto zamlčení musí učinit pachatel.²⁴ Zamlčení podstatných skutečností se také musí týkat takových skutečností, které mají skutečný význam pro daný vztah (např. posouzení pojistného rizika).²⁵

Pro vznik trestní odpovědnosti je nezbytné, aby mezi omylem osoby podváděné, majetkovou dispozicí, majetkovou škodou a obohacením pachatele existovala příčinná souvislost. V obecné rovině je příčinná souvislost tím, co spojuje příčinu a následek. Příčinná

²¹ ŠÁMAL, Pavel. In ŠÁMAL, Pavel (ed.), a kol. *Trestní zákoník (EVK)*. 2. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2012, s. 2054.

²² Stanovisko trestního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 12. 12. 2001, sp. zn. Tpjn 302/2001

²³ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 12. 2. 2003, sp. zn. 6 Tdo 120/2003

²⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 4. 2016, sp. zn. 3 Tdo 512/2016

²⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. 1. 2010, sp. zn. 7 Tdo 27/2010

souvislost vytváří kauzální řetězec. Umožňuje nám určit konkrétní příčinu a také konkrétní odpovědnou osobu.²⁶ Příčinnou souvislost zkoumáme ve smyslu právním, nikoli filosofickém, fyzikálním, či biologickém.²⁷ Příčinná souvislost v případě trestného činu podvodu spojuje majetkovou dispozici, kterou provádí podváděný, s omylem podváděné osoby. Omyl přitom nemusí být jediným důvodem této majetkové dispozice.

Způsobená škoda musí dosahovat alespoň výše nikoli nepatrné. K definici škody odkazují na kapitolu 1. Dle výkladového ustanovení § 138 odst. TrZ se tak musí jednat o částku, která dosahuje alespoň výše 5.000,- Kč. Při výši škody se přihlíží jak ke zmenšení majetku, tak ušlému zisku, tedy k tomu, co by za normálního stavu věcí k majetku přibylo.²⁸

Škoda je také okolností pro použití vyšší trestní sazby při postihování trestného činu podvodu. Jedná se o případy, které stanoví jedna ze čtyř kvalifikovaných skutkových podstat. Dle § 209 odst. 3 je možné potrestat přísněji toho pachatele, který způsobil takovým činem větší škodu. Větší škodou pak rozumíme částku, která dosahuje výše nejméně 50.000,- Kč. Posléze zakotvují odst. 4. písm. d) a odst. 5 písm. a) možnost trestat přísněji toho pachatele, který způsobil škodu značnou (nejméně částka 500.000,- Kč) a škodu velkého rozsahu (nejméně částka 5.000.000,- Kč).

Další možnosti přísnějšího postihu poskytuje zákon v § 209 odst. 2 TrZ, a to v případech, kdy je čin spáchán osobou, která byla v posledních třech letech za takový trestný čin odsouzena nebo potrestána. Jedná se o přísnější postihování recidivy. Odsouzením se v tomto případě bude rozumět odsouzení za trestný čin podvodu dle § 209 odst. 1 TrZ za podmínky, že odsuzující rozsudek je již v právní moci. Potrestáním pak rozumíme trestní postih následující po odsuzujícím rozsudku za trestný čin podvodu dle § 209 odst. 1 TrZ. Tento trest musí pachatel vykonat alespoň z části. Tímto trestem pak může být jakýkoliv druh trestu. Pro určení časového úseku v *posledních třech letech* bude u odsouzení okolnost důležitá pro počátek běhu lhůty právní moc rozsudku, u potrestání to pak bude okamžik počátku výkonu trestu.²⁹ Přísněji lze pro spáchání trestného činu podvodu postihnout dle §

²⁶ BEZOUŠKA, Petr. In HULMÁK, Milan (ed)., a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055 – 3014)*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014 s. 1550.

²⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 3. 2011, sp. zn. 23 Cdo 331/2010

²⁸ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní právo hmotné*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014. s. 669.

²⁹ ŠÁMAL, Pavel. In: ŠÁMAL, Pavel (ed)., a kol. *Trestní zákoník (EVK)*. 2. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2012, s. 2125 - 2126.

209 odst. 4 písm. a), b) a c) toho pachatele, který spáchá tento čin jako člen organizované skupiny nebo spáchá-li takový čin jako osoba, která má zvlášť uloženou povinnost hájit zájmy poškozeného nebo spáchá-li takový čin za stavu ohrožení státu nebo za válečného stavu, za živelní pohromy nebo jiné události vážně ohrožující život nebo zdraví lidí, veřejný pořádek nebo majetek. Organizovanou skupinou se podle dosavadní judikatury rozumí sdružení více osob, ve kterém je provedena určitá dělba úkolů mezi jednotlivé členy sdružení a jehož činnost se v důsledku toho vyznačuje plánovitostí a koordinovaností, což zvyšuje pravděpodobnost úspěšného provedení trestného činu, a tím i jeho škodlivost a závažnost.³⁰ Za osobu, která má zvlášť uloženou povinnost hájit zájmy poškozeného, lze považovat takovou osobu, pro kterou tato povinnost vyplývá z právního předpisu nebo ze smlouvy. Takovou osobou tak může být například zákonný zástupce nezletilého.³¹ Stav ohrožení státu je mimořádný stav upravený ústavním z. č. 110/1998 Sb. o bezpečnosti České republiky, ve znění pozdějších předpisů. Tento může být vyhlášen pouze Parlamentem ČR, je-li bezprostředně ohrožena svrchovanost, územní celistvost nebo demokratické základy státu. Válečný stav vyhláší také Parlament České republiky na základě čl. 43 ústavního z. č. 1/1993 Sb. Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů, a to pouze při splnění jedné ze dvou podmínek - je-li Česká republika napadena nebo je-li třeba plnit mezinárodní smluvní závazky o společné obraně proti napadení. Živelní pohromy jsou určité situace nastávající z vyšší moci, které ohrožují přímo lidské životy a zdraví, a také i majetek, životní prostředí a jeho složky.³² Živelní pohromy jsou upraveny rozličnými právními předpisy jako je např. z. č. 133/1985 Sb. o požární ochraně, ve znění pozdějších předpisů nebo z. č. 254/2001 Sb. o vodách a změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

O zvlášť závažný zločin se pak jedná v případě, pokud pachatel naplní jednu ze skutkových podstat v § 209 odst. 5 písm. a) a b). Jedná se o případy, pachatel způsobí činem škodu velkého rozsahu, nebo pokud spáchá takový čin v úmyslu umožnit nebo usnadnit spáchání teroristického trestného činu trestného činu financování terorismu nebo vyhrožování teroristickým trestným činem.

³⁰ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 28. 5. 1976, sp. zn. 4 To 13/76

³¹ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 25. 2. 2004, sp. zn. 5 Tdo 1454/2003

³² HENDRYCH, Dušan a kol. *Právní slovník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009. s. 1384.

Příprava trestného činu podvodu je trestná.³³ S ohledem na § 20 a konstrukci trestního zákoníku, kdy příprava je trestná pouze u zvlášť závažných zločinů, u kterých to navíc trestní zákoník ve své zvláštní části výslovně stanoví, bude příprava podvodu trestná pouze v případě podvodů spáchaných dle § 209 odst. 5 TrZ.

2.3. Subjekt

Z hlediska subjektu není třeba, aby měl pachatel nějakou zvláštní vlastnost, či byl v určitém speciálním postavení. Jedná se o subjekt obecný. Pachatelem může být fyzická i právnická osoba. U jednání právnické osoby je potřeba, aby fyzická osoba jednající za právnickou osobu disponovala příslušným oprávněním k právnímu jednání za tuto osobu. Na podvodu se mohou podílet až čtyři osoby – pachatel, osoba jednající v omylu, osoba poškozená a osoba obohacená. Všechny tyto osoby mohou být jak fyzické tak právnické. Pokud je trestný čin podvodu spáchán s využitím omylu právnické osoby, musí jednat v omylu fyzická osoba, která je nebo by byla v dané věci oprávněna učinit příslušný právní úkon spojený s majetkovou dispozicí jménem právnické osoby nebo v jejím zastoupení.³⁴

2.4. Subjektivní stránka

Z hlediska zavinění je podvod úmyslným trestným činem. Platí, že podvodný úmysl nebo zatajení podstatných skutečností zde musí existovat již v době jednání pachatele.³⁵ Z rozhodovací praxe soudů vyplývá, že o podvod se bude jednat jen tehdy, pokud vyvolání nebo využití omylu nebo zamlčení podstatných skutečností směřuje ke zmenšení majetku, které má přinést obohacení pachatele nebo jiné osoby. V této souvislosti je pak nutné prokázat, že toto podvodné jednání bylo od počátku pácháno s úmyslem sebe nebo jiného obohatit. Pokud někdo není schopen dostát svým závazkům, neznamená to ještě, že je spáchán podvod. Úmysl peníze nevrátit musí existovat již v době, kdy si dlužník peníze půjčuje. Pokud v této chvíli takový úmysl dlužník nemá, nebude se jednat o trestný čin

³³ § 209 odst. 6 z. č. 40/2009 Sb. trestní zákoník ve znění pozdějších předpisů

³⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. 7. 2000, sp. zn. 8 Tz 136/2000

³⁵ JELÍNEK, Jiří, a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 5. vydání. Praha: Leges, 2014. s. 663.

podvodu.³⁶ Nejvyšší soud dále dovodil, že podvodný úmysl nemusí být v tzv. skutkové větě deklarován výslovně; stačí, pokud jsou zde uvedeny takové okolnosti, ze kterých existence tohoto úmyslu na straně obviněného nepochybně vyplývá.³⁷

2.5. Podvod jako přešupek

V souvislosti s trestným činem podvodu podle § 209 TrZ je nutné zmínit také jednání, které sice formálně naplňuje znaky podvodu, avšak svou škodlivostí a závažností nedosahuje takové intenzity, aby mohlo být postihováno nástroji trestního práva. V takovém případě se bude jednat o podvod, který nebude trestným činem, ale bude přešupkem. Bude se tak především jednat o případy, kdy škoda na cizím majetku nedosáhne hodnoty nikoli nepatrné, tedy částky 5.000,- Kč.

Přešupky jsou komplexně upraveny dvojicí zákonů přijatých v roce 2016. Jedná se o z. č. 250/2016 Sb. o odpovědnosti za přešupky a řízení o nich, ve znění pozdějších předpisů a z. č. 251/2016 Sb. o některých přešupcích, ve znění pozdějších předpisů. Oba tyto zákony nabyly účinnosti dne 1. 7. 2017. Podle Pomahače je tato komplexní novela výrazným zásahem do přešupkového práva, která jej posouvá svými standardy blíže k právu trestnímu. Jako příklad uvádí skutečnost, že nová právní úprava váže zahájení přešupkového řízení na to, aby podezřelý obdržel oznámení s popisem skutku, o němž má být rozhodováno, včetně jeho předběžné právní kvalifikace.³⁸

Zákon č. 251/2016 Sb. o některých přešupcích, ve znění pozdějších předpisů stanovuje ve svém § 8 odst. 1 skupinu přešupků proti majetku. Skutková podstata zní: *„Fyzická osoba se dopustí přešupku tím, že úmyslně a) způsobí škodu na cizím majetku 1. krádeží, 2. zpronevěrou, 3. podvodem, nebo 4. zničením nebo poškozením věci z takového majetku; pokus tohoto přešupku je trestný, b) neoprávněně užívá cizí majetek, c) přisvojí si věc nálezem nebo jinak bez přivolení oprávněné osoby, nebo d) ukryje, užívá nebo na sebe anebo jiného převede věc, která byla získána přešupkem spáchaným jinou osobou, nebo to, co za takovou věc byla opatřeno.“* Velice podobně je stanovena i druhá skutková podstata tohoto přešupku zakotvená v § 8 odst. 2 z. č. 251/2016 Sb. o některých přešupcích, ve znění

³⁶ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 14. 3. 1994, sp. zn. Ntd 42/94

³⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 4. 2014, sp. zn. 8 Tdo 1307/2013

³⁸ POMAHAČ, Richard. Proměna přešupkového práva. *Právní rozhledy*, 2017, roč. 25, č. 15 – 16, s. 530.

pozdějších předpisů, která se liší pouze uvedením dalších možných pachatelů. Těmito pachateli mohou být dle tohoto ustanovení jak fyzická osoba podnikající, tak právnická osoba.

Objektem skutkové podstaty těchto přestupků je zájem na ochraně majetkových vztahů. Za druhový objekt pak můžeme považovat zájem na ochraně majetku. Zákon o některých přestupcích nám nedefinuje pojmy krádež, zpronevěra, podvod nebo zničení nebo poškození cizí věci. Pro výklad těchto pojmů je analogicky užito skutkových podstat trestných činů se stejnými názvy, které jsou stanoveny trestním zákoníkem.³⁹

Pachatelem tohoto přestupku může být, jak je již patrné z § 8 odst. 1 a 2, fyzická osoba, fyzická osoba podnikající nebo i právnická osoba. Toto ustanovení dále zakotvuje, že z hlediska zavinění se lze tohoto přestupku dopustit pouze úmyslně. Samotná důvodová zpráva k tomuto zákonu pak uvádí jako příklad podvodného jednání, které naplní znaky přestupku situaci, kdy fyzická osoba nezaplatí stanovené jízdné při přepravě osob. Osoba provozovatele dopravy je tak uvedena v omyl skutečností, že fyzická osoba s vědomím, že jízdné nehodlá zaplatit, vstoupila do vozu.⁴⁰ Přestupku, kterým se fyzická osoba dopustí krádeže, zpronevěry, podvodu, nebo zničení nebo poškození věci a způsobí tak škodu na cizím majetku se může dopustit i organizátor, návodce a pomocník.⁴¹ Stejně jako pachatel tohoto přestupku bude odpovědný i ten, kdo se dopustí pokusu tohoto přestupku.⁴²

Pachatele přestupku podle § 8 odst. 1 až 3 z. č. 251/2016 Sb. o některých přestupcích, ve znění pozdějších předpisů lze potrestat buď omezujícím opatřením, nebo pokutou. Omezující opatření definuje § 52 odst. 1 z. č. 250/2016 Sb. o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich. Tento stanoví, že: *„Omezující opatření spočívá v zákazu navštěvovat určená veřejně přístupná místa nebo místa, kde se konají sportovní, kulturní a jiné společenské akce, popřípadě v povinnosti zdržet se styku s určitou osobou nebo vymezeným okruhem osob nebo v povinnosti podrobit se vhodnému programu pro zvládání agrese nebo násilného chování.“* Pokuta pak může být fyzické osobě za tento přestupek uložena až do výše 50.000,- Kč.

³⁹ VELEŠTÍK, Pavel. In: JEMELKA, Luboš (ed.), a kol. *Zákon o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich; Zákon o některých přestupcích*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2017. s. 1074

⁴⁰ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 9. 9. 2010, sp. zn. 1 As 34/2010 - 73

⁴¹ § 8 odst. 3 z. č. 251/2016 Sb. o některých přestupcích, ve znění pozdějších předpisů

⁴² § 8 odst. 1 písm. a) a odst. 2 písm. a) z. č. 251/2016 Sb. o některých přestupcích, ve znění pozdějších předpisů

Pokutu do výše 70.000,- Kč lze uložit fyzické osobě v případě, že přestupek podle odst. 1 až 3 spáchá opakovaně po nabytí právní moci rozhodnutí o přestupku podle stejného odstavce.⁴³

⁴³ § 8 odst. 4 a 5 z. č. 251/2016 Sb. o některých přestupcích, ve znění pozdějších předpisů

3. Trestný čin pojistného podvodu

3.1. Obecný výklad k pojišťovníctví

Pro komplexní pochopení trestného činu pojistného podvodu je nejprve potřeba učinit pár poznámek k systému pojišťovníctví a dále pak k pojmům, jako jsou pojištění, pojistná smlouva, pojišťovna, pojistná událost atd. Tyto pojmy trestní zákoník totiž žádným způsobem nedefinuje.

Nejobecnější dělení pojištění je na tzv. pojištění veřejná a pojištění soukromá. Pojištěním, resp. pojistným vztahem, které je chráněno trestním zákoníkem, rozumíme pojištění soukromé. Na pojištění veřejná se tak tato právní úprava nevztahuje.⁴⁴ Veřejným pojištěním rozumíme veřejné zdravotní pojištění dle z. č. 48/1997 Sb. o veřejném zdravotním pojištění a o změně a doplnění některých souvisejících předpisů, ve znění pozdějších předpisů, pojištění na sociální zabezpečení dle z. č. 589/1992 Sb. o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů, nemocenské pojištění dle z. č. 187/2006 Sb. o nemocenském pojištění, ve znění pozdějších předpisů a konečně důchodové pojištění dle z. č. 155/1995 Sb. o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů.⁴⁵ Soukromé pojištění je pak jakékoliv pojištění, které nespadá pod režim těchto zákonů. Nadále se již budeme věnovat pouze soukromému pojištění.

Soukromé pojištění můžeme dělit na pojištění povinné a dobrovolné.⁴⁶ Povinným smluvním pojištěním je myšleno takové pojištění, které je subjekt povinen uzavřít na základě zvláštního právního předpisu.⁴⁷ Takovým pojištěním je například pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem vozidla, které musí být uzavřeno vlastníkem nebo řidičem vozidla.⁴⁸ Dobrovolným pojištěním je pak jakákoliv jiná pojistná smlouva uzavřená pojistitelem. Občanský zákoník dále dělí pojištění na škodové a obnosové. Škodové pojištění definované v § 2811 OZ je takové pojištění, které, v případě pojistné události, vyrovnává úbytek majetku. Obnosové pojištění definované v § 2821 OZ je naopak takové pojištění,

⁴⁴ ŠÁMAL, Pavel. In: ŠÁMAL, Pavel (ed)., a kol. *Trestní zákoník (EVK)*. 2. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2012, s. 2080.

⁴⁵ JÁNOŠÍKOVÁ, Petra, MRKÝVKA, Jan, a kol. *Finanční a daňové právo*. 2. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016. s. 243.

⁴⁶ JÁNOŠÍKOVÁ, Petra, MRKÝVKA, Jan, a kol. *Finanční a daňové právo*. 2. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016. s. 244.

⁴⁷ HENDRYCH, Dušan a kol. *Právní slovník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009. s. 770.

⁴⁸ § 4 z. č. 168/1999 Sb. o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla, ve znění pozdějších předpisů

kteřé v pŕípadě pojistné události zavazuje pojistitele poskytnout pojištěnému jednorázové nebo opakované plnění v ujednaném rozsahu.

Pojistná smlouva je taková smlouva, která zavazuje obě strany závazku. Pojištěného zavazuje k tomu, aby pojistiteli (pojišťovně) platil určité plnění, nejčastěji finanční obnos.⁴⁹ Pojistitele pak taková smlouva zavazuje k tomu, aby v pŕípadě splnění podmínky nahodilé budoucí události vydal určité plnění pojištěnému, resp. obmyšlenému. Nutno dodat, že vzájemné plnění obou stran není podmíněné, a to ani výší.⁵⁰ Pokud jde o nahodilou budoucí událost, tak se jedná o takovou skutečnost, která je vyjádřena v pojistné smlouvě, resp. v pojistných podmínkách. Strany závazku pak předpokládají, že tato může nastat, avšak při vzniku pojistné smlouvy ještě nenastala. Nahodilou událostí pak nebude taková událost, která byla úmyslně přivozena tím, jehož pojistný zájem je před takovou událostí kryt pojistnou smlouvou.⁵¹ Pojistným zájmem rozumíme motiv k uzavření pojistné smlouvy. Tento zájem lze vyjádřit jako potřebu být chráněn (nejčastěji ve smyslu finančním) před budoucí nejistou událostí, která vyvolá majetkovou potřebu. Pojistný zájem je tedy výsledkem potřeby.⁵²

Systém pojišťovnictví je upraven v zásadě třemi právními předpisy. V prvé řadě je to zákon č. 277/2009 Sb. o pojišťovnictví, ve znění pozdějších předpisů, dále zákon č. 38/2004 Sb. o pojišťovacích zprostředkovatelích a samostatných likvidátorech pojistných událostí, ve znění pozdějších předpisů. Posledním z této trojice předpisů je pak již výše zmiňovaný OZ. První dva předpisy upravují institucionální základy pojišťovnictví, základní typy pojistných smluv a postavení zprostředkovatelů a likvidátorů pojistných událostí a řadí se tak mezi předpisy veřejnoprávní povahy. Zákon o pojišťovnictví je z velké části ovlivněn právem Evropské unie a harmonizačních tendencí prováděných směrnicemi v oblasti pojišťovnictví. Harmonizační snahy v této oblasti počaly již v sedmdesátých letech, konkrétně směrnicí č. 73/239/EHS ze dne 24. července 1973 o koordinaci právních a správních předpisů týkajících se přístupu k činnosti v přímém pojištění jiném než životním a jejího výkonu. Do dnešního dne bylo přijato celkem 23 směrnic, které ovlivnily současnou podobu zákona o

⁴⁹ WAWERKOVÁ, Magdaléna. In HULMÁK, Milan (ed)., a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055 – 3014)*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014 s. 1292 – 1296.

⁵⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 14. 4. 2011, sp. zn. 25 Cdo 194/2009

⁵¹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 11. 2006 sp. zn. 30 Cdo 427/2006

⁵² KNAPP, Viktor. *Teorie práva*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1995. s. 30.

pojišťovnictví.⁵³ Poslední z výše uvedené trojice předpisů, občanský zákoník, pak výše zmíněné dva veřejnoprávní předpisy doplňuje a poskytuje obecnou úpravu pojistných smluv, která se použije subsidiárně vzhledem ke zvláštním předpisům. Zároveň je předpisem soukromoprávní povahy.⁵⁴ Na tomto místě je potřeba upozornit na to, že dle veřejnoprávních předpisů může pojistné smlouvy uzavírat pouze osoba splňující podmínky dané zákonem. Základními podmínkami pak jsou požadavky na osobu pojistitele, resp. pojišťovny. Jako příklad můžeme uvést obligatorní právní formu akciové společnosti nebo družstva, určitou výši základního kapitálu a zejména příslušné oprávnění k provozování pojišťovnictví udělované Českou národní bankou.⁵⁵ Oproti tomuto však na základě občanského zákoníku a principu v něm obsaženém, že soukromé právo je nezávislé na uplatňování práva veřejného,⁵⁶ dojdeme k závěru, že na platnost pojistné smlouvy uzavřené podle občanského zákoníku nebude mít vliv, jestli je pojistitel osobou oprávněnou dle z. č. 277/2009 Sb. o pojišťovnictví, resp. jestli splňuje všechny zákonem dané podmínky. Takto uzavřená pojistná smlouva tedy bude platná, a její strany mají nárok na případné plnění druhé strany. V rámci veřejného práva však bude omezena ochrana oprávněných osob a zároveň se osoby, které nemají příslušné oprávnění, vystaví veřejnoprávním sankcím.⁵⁷ K tomuto je nutné dodat, že trestní zákoník byl přijímán v době účinnosti zákona č. 37/2004 Sb. o pojistné smlouvě, ve znění pozdějších předpisů. Tento předpis pozbyl účinnosti dne 1. 1. 2014 s účinností nového občanského zákoníku. Dle původní právní úpravy pojištění (celá veřejnoprávního charakteru) bylo možné uzavřít platnou pojistnou smlouvu pouze s pojišťovnou, resp. se subjektem disponujícím předmětným oprávněním k uzavírání pojistných smluv.⁵⁸ Skutková podstata trestného činu pojistného podvodu tak postihovala jednání učiněná výhradně při styku s pojišťovnou. V tomto ohledu došlo ke změně poměrů, kdy dnešní úprava pojistné smlouvy je již zařazena svou povahou do soukromého práva, a tudíž nic nebrání subjektům soukromého práva mezi sebou uzavřít takovou pojistnou smlouvu i bez potřebných veřejnoprávních oprávnění. Taková pojistná smlouva bude, jak je již uvedeno výše, platná, ale subjekty se mohou vystavit riziku sankce v oblasti práva

⁵³ ŠÁMAL, Pavel, In ŠÁMAL, Pavel (ed)., a kol. *Trestní zákoník (EVK)*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 2080.

⁵⁴ JANDOVÁ, Lucie. In JANDOVÁ, Lucie (ed)., a kol. *Pojištění v novém občanském zákoníku*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. s. 4.

⁵⁵ § 4 z. č. 277/2009 Sb. o pojišťovnictví, ve znění pozdějších předpisů

⁵⁶ § 1 odst. 1 z. č. 89/201 Sb. občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

⁵⁷ JANDOVÁ, Lucie. In JANDOVÁ, Lucie (ed)., a kol. *Pojištění v novém občanském zákoníku*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. s. 4.

⁵⁸ § 3 písm. f) z. č. 37/2004 Sb. o pojistné smlouvě, ve znění pozdějších předpisů

veřejného. Tím, že došlo v tomto ohledu ke změně právní úpravy, vztahují se trestní zákoník a trestný čin pojistného podvodu jak na pojistné smlouvy uzavřené s oprávněným subjektem (pojišťovnou), tak na právní vztahy mezi subjekty, které potřebným oprávněním nedisponují.⁵⁹

Co se týče formy pojistné smlouvy, v obecné rovině lze říci, že uzavření pojistné smlouvy musí být učiněno písemnou formou. Jinou formu uzavření pojistné smlouvy připouští § 2758 odst. 2 OZ pouze pro takové pojistné smlouvy, které jsou uzavřeny na dobu kratší než jeden rok. Pro jiné právní jednání týkající se pojistné smlouvy pak občanský zákoník připouští, aby si strany ujednaly libovolnou formu.⁶⁰ Pojistná smlouva je svou povahou, stejně jako každá smlouva, dvoustranným, resp. vícestranným právním jednáním. Ke vzniku smlouvy tedy dochází k okamžiku přijetí nabídky oblátem. Zákon poté ještě konstruuje domněnku, že je pojistná smlouva platně uzavřena a písemná forma je zachována i v případě, kdy pojistník zaplatí pojistné na základě nabídky na uzavření pojistné smlouvy.⁶¹

Pojistnou událostí se rozumí taková událost, se kterou je spojeno právo na plnění ze strany pojistitele. Tato událost je vyjádřena v pojistných podmínkách nebo ve zvláštním právním předpise.⁶² Pokud taková událost nastane, oprávněné osobě vzniká právo na plnění a pojistiteli vzniká povinnost toto plnění poskytnout.⁶³ Pokud dojde k pojistné události, má oprávněný, resp. ten, kdo se považuje za oprávněnou osobu dle § 2796 odst. 1 OZ, povinnost oznámit bez zbytečného odkladu pojistiteli, že taková událost nastala, a uvést pravdivé údaje o jejím vzniku a rozsahu následků. Při oznámení pojistné události pojistiteli je tento povinen dle § 2794 odst. 1 OZ zahájit šetření pojistné události. Toto šetření se nazývá likvidace pojistné události a jeho cílem je zjištění existence povinnosti pojistitele plnit, zjištění rozsahu povinnosti pojistitele plnit a zjištění osoby oprávněné přijmout pojistné plnění. Šetření pojistné události je ukončeno okamžikem oznámení o výsledku šetření oznamovateli pojistné

⁵⁹ ELIÁŠ, Karel, a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. 1. vydání. Ostrava: Sagit, 2012. s. 977

⁶⁰ WAWERKOVÁ, Magdaléna. In HULMÁK, Milan (ed.), a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055 – 3014)*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014 s. 1292.

⁶¹ § 1724 odst. 1 ve spojení s 1745 a dále § 2758 odst. 2 z. č. 89/2012 Sb. občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

⁶² JELÍNEK, Jiří, a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 5. vydání. Praha: Leges, 2014. s. 316.

⁶³ WAWERKOVÁ, Magdaléna. In HULMÁK, Milan (ed.), a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055 – 3014)*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014 s. 1292.

události.⁶⁴ Následující § 2798 OZ uzavírá, že do patnácti dnů od skončení tohoto šetření je pak splatné pojistné plnění, ledaže je ujednáno jinak.

Likvidátorem pojistné události je taková osoba, která provádí šetření pojistné události. Likvidátor je buď zaměstnancem pojišťovny, nebo se jedná o tzv. samostatného likvidátora pojistných událostí. Činnost samostatného likvidátora je upravena z. č. 38/2004 Sb. o pojišťovacích zprostředkovatelích a samostatných likvidátorech pojistných událostí, ve znění pozdějších předpisů. Nutno dodat, že ani samostatný likvidátor pojistných událostí není osobou zcela nezávislou. Samostatní likvidátoři jsou vázáni smlouvou mezi nimi a pojišťovnou, jejíž náležitosti stanoví výše uvedený zákon.⁶⁵

Pojistné podvody můžeme dělit na interní a externí. Interním pojistným podvodem se rozumí takový podvod, jenž je spáchán prostřednictvím nebo s pomocí zaměstnanců pojišťovny. Externím pojistným podvodem potom rozumíme podvod spáchaný osobami stojícími mimo pojišťovnu. Další dělení může být na pojistné podvody oportunistické a organizované. Oportunistický pojistný podvod je takový, kdy pachatel pouze využije ke spáchání podvodu situace nastalé nezávisle na jeho vůli, typicky se pokusí o zvětšení rozsahu škody a tím i pojistného plnění. Organizované pojistné podvody jsou takové podvody, které jsou předem připravené, a pojistná událost je uměle vytvořena. Pojistná smlouva je tak často uzavírána již s úmyslem spáchat pojistný podvod. V takových případech bývá časté zapojení více lidí.⁶⁶

3.2. Objekt

Společenskou hodnotou chráněnou trestním zákoníkem u trestného činu pojistného podvodu dle § 210 TrZ je cizí majetek (k výkladu pojmu cizí majetek viz kapitola 1). Cizí majetek je chráněn pouze ve specifických situacích, konkrétně v kontaktu s pojišťovnou, resp. pojistitelem, a to při právních jednáních a vztazích vyplývajících z pojištění. Právním statkem chráněným tímto trestným činem tak je zájem na ochraně těchto pojistných vztahů. Vymezení objektu je u tohoto trestného činu svým rozsahem užší, než u trestného činu

⁶⁴ JANDOVÁ, Lucie. In JANDOVÁ, Lucie (ed.), a kol. *Pojištění v novém občanském zákoníku*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. s. 134.

⁶⁵ JÁNOŠÍKOVÁ, Petra, MRKÝVKA, Jan, a kol. *Finanční a daňové právo*. 2. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016. s. 251.

⁶⁶ HRADEC, Milan. *Pojistné podvody*. 1. vydání. Praha: Vysoká škola finanční a správní. 2014. s. 14, 15

podvodu dle § 209 TrZ.⁶⁷ Skutková podstata pojistného podvodu dle § 210 TrZ je dle judikatury ve vztahu speciality ke skutkové podstatě trestného činu podvodu dle § 209 TrZ.⁶⁸

3.3. Objektivní stránka

Objektivní stránka tohoto trestného činu souvisí s rozdělením trestného činu na dvě základní skutkové podstaty. Co se tedy týče jednání pachatele, ten buď: *uvede nepravdivé nebo hrubě zkreslené údaje nebo podstatné údaje zamlčí za a) v souvislosti s uzavíráním nebo změnou pojistné smlouvy, za b) v souvislosti s likvidací pojistné události, nebo za c) při uplatnění práva na plnění z pojištění nebo jiné obdobné plnění; nebo: úmyslu opatřit sobě nebo jinému prospěch vyvolá nebo předstírá událost, s níž je spojeno právo na plnění z pojištění nebo jiné obdobné plnění, nebo stav vyvolaný pojistnou událostí udržuje, a způsobí tak na cizím majetku škodu nikoli nepatrnou.* Zbývající čtyři skutkové podstaty jsou pak již kvalifikovanými skutkovými podstatami, umožňující při trestání užití vyšší trestní sazby. První skutková podstata nevyžaduje způsobení škody a zároveň splňuje znaky předčasně dokonatého trestného činu.⁶⁹ U druhé základní skutkové podstaty je obligatorním znakem způsobení škody na cizím majetku nikoli nepatrné, tedy alespoň v hodnotě 5.000,- Kč.⁷⁰

Na tomto místě je vhodný výklad několika pojmů, a to především termínů nepravdivé nebo hrubě zkreslené údaje. K pojmu zamlčení podstatných údajů viz kapitola 2 a výklad k trestnému činu podvodu dle § 209 TrZ.

Nepravdivé nebo hrubě zkreslené informace jsou takové informace, které neodpovídají skutečnosti. Nepravdivé údaje jsou takové údaje, které svým obsahem vůbec neodpovídají skutečnému stavu, o němž je podávána informace, a to buď jen o některé důležité skutečnosti rozhodné pro dané právní jednání (pojištění, úvěr). Hrubě zkreslené údaje jsou takové údaje, které mylně nebo neúplně informují o podstatných a důležitých okolnostech.⁷¹

Co se týče následku způsobeného trestnými činy, můžeme obecně v teoretické rovině rozlišovat trestné činy poruchové a ohrožovací. U poruchových trestných činů dochází ke vzniku poruchy, typicky se jedná o majetkovou škodu. U trestných činů ohrožovacích

⁶⁷ JELÍNEK, Jiří, a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 5. vydání. Praha: Leges, 2014. s. 315.

⁶⁸ Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 28. 11. 2001, sp. zn. 7 To 411/2001

⁶⁹ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné*. 5. vydání. Praha: Leges, 2013. s. 665.

⁷⁰ § 138 z. č. 40/2009 Sb. trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

⁷¹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 12. 2. 2003, sp. zn. 6 Tdo 120/2003

nedochází k poruše, ale k pouhému ohrožení zájmu chráněného trestním zákonem.⁷² U trestného činu pojistného podvodu vyvstává v tomto ohledu potřeba rozlišovat první a druhou základní skutkovou podstatu. Pro naplnění první základní skutkové podstaty není nutný vznik škody, jedná se tak o ohrožovací trestný čin. Přestože není způsobení škody obligatorním znakem skutkové podstaty dle odstavce 1, škoda může spácháním tohoto trestného činu vzniknout. Například u pojistného podvodu dle § 210 odst. 1, odst. 4, písm. c) je škodou částka, která se rovná rozdílu mezi skutečně poskytnutým pojistným plněním na straně jedné a plněním, které by pachateli náleželo, kdyby nevedl nepravdivé nebo hrubě zkreslené údaje nebo podstatné údaje nezamlčel při uplatnění práva na plnění z pojištění nebo jiné obdobné plnění, na straně druhé.⁷³ Škoda v těchto případech může být také znakem podmiňujícím užití vyšší trestní sazby.⁷⁴ Naopak u druhé základní skutkové podstaty je obligatorním znakem vznik škody alespoň ve výši nikoli nepatrné⁷⁵, tedy alespoň 5.000,- Kč.⁷⁶ Pro praktické rozlišení mezi první a druhou základní skutkovou podstatou lze uvést případ řešený Městským soudem v Praze. Tento řešil případ, kdy pachatelé byli účastníci dopravní nehody. Tato nehoda se skutečně udála, ale pachatelé uvedli při uplatnění nároku na pojistné plnění u pojistitele nepravdivé údaje o původu a průběhu této dopravní nehody. Úmyslem bylo získat tímto uvedením nepravdivých údajů větší prospěch. Soud řešil, zda posoudit tento případ dle § 210 odst. 1 TrZ nebo § 210 odst. 2 TrZ. Soud uzavřel, že: *„Úmyslné vyvolání pojistné události naplňuje znaky skutkové podstaty trestného činu podle § 210 odst. 2 TrZ a je namístě posoudit jej jako pojistný podvod jen podle tohoto ustanovení, a nikoli též podle § 210 odst. 1 TrZ, a to i v případě, že byl při uplatnění nároku na pojistné plnění z úmyslně vyvolané pojistné události nepravdivě deklarován rozsah způsobených škod nebo hrubě zkresleny jiné údaje.“*⁷⁷

Kvalifikované skutkové podstaty jsou celkem čtyři. První umožňuje postihnout přísnějším trestem toho, kdo spáchal čin podle odst. 1 nebo 2 a *„byl-li za takový čin v posledních třech letech odsouzen nebo potrestán.“*⁷⁸ K výkladu pojmů odsouzení a potrestání odkazují na

⁷² JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné*. 5. vydání. Praha: Leges, 2013. s. 188

⁷³ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 8. 2002, sp. zn. 7 Tdo 580/2002

⁷⁴ § 210 odst. 4, odst. 5 písm. c), odst. 6 písm. a) z. č. 40/2009 Sb. trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

⁷⁵ JELÍNEK, Jiří, a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 5. vydání. Praha: Leges, 2014. s. 316.

⁷⁶ § 138 odst. 1 z. č. 40/2009 Sb. trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

⁷⁷ Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 2. 8. 2010, sp. zn. 7 To 285/2010

⁷⁸ § 211 odst. 3 z. č. 40/2009 Sb. trestní zákoník ve znění pozdějších předpisů

kapitolu 2, výklad k objektivní stránce trestného činu podvodu dle § 209 odst. 2 TrZ. Druhá kvalifikovaná skutková podstata pak postihuje pachatele, který způsobí činem dle odst. 1 nebo 2 větší škodu. O větší škodu se dle výkladového ustanovení bude jednat, pokud škoda bude dosahovat částky nejméně 50.000,- Kč.⁷⁹ Třetí kvalifikovaná skutková podstata již postihuje velmi společensky škodlivá jednání, kdy pachatel spáchá trestný čin dle odst. 1 nebo 2 jako člen organizované skupiny, nebo spáchá-li takový čin jako osoba, která má zvlášť uloženou povinnost hájit zájmy poškozeného nebo způsobí takovým činem značnou škodu. K výkladu pojmů organizovaná skupina a osoba, která má zvlášť uloženou povinnost hájit zájmy poškozeného, odkazují na kapitolu 2 a výklad k objektivní stránce trestného činu podvodu podle § 209 odst. 4. Značná škoda je škoda dosahující částky nejméně 500.000,- Kč.⁸⁰ O zvlášť závažný zločin se bude jednat, pokud pachatel spáchá trestný čin uvedený v odst. 1 nebo 2 a způsobí tím škodu velkého rozsahu nebo spáchá takový čin v úmyslu umožnit nebo usnadnit spáchání trestného činu vlastizrady dle § 309 TrZ, teroristického útoku dle § 311 TrZ nebo teroru dle § 312 TrZ. Škoda velkého rozsahu je taková škoda, která dosahuje nejméně částky 5.000.000,- Kč.⁸¹

K příčinné souvislosti lze použít výklad z kapitoly 1, proto viz výklad k tomuto v této kapitole.

Příprava trestného činu pojistného podvodu je trestná.⁸² Na tomto místě je třeba upozornit, že je v některých případech obtížné rozlišovat, kdy se jedná o přípravu k trestnému činu a kdy již o pokus. Judikatura k tomuto například uvádí, že pokusem trestného činu pojistného podvodu je takové jednání pachatele, který ač věděl, že pojistná událost byla úmyslně vyvolána, její vznik telefonicky ohlásil pojistiteli a poté vyplněním formuláře uplatnil nárok na vyplacení pojistného plnění s cílem získat pojistné plnění. V tomto případě se tak nejednalo o přípravu.⁸³ Stejně tak je již pokusem a nikoli pouze přípravou, pokud pachatel již vyvolal nebo předstíral událost, s níž je spojeno právo na plnění

⁷⁹ § 211 odst. 4 ve spojení s § 138 odst. 1 z. č. 40/2009 Sb. trestní zákoník ve znění pozdějších předpisů

⁸⁰ § 211 odst. 5 ve spojení s § 138 odst. 1 z. č. 40/2009 Sb. trestní zákoník ve znění pozdějších předpisů

⁸¹ § 211 odst. 6 ve spojení s § 138 odst. 1 z. č. 40/2009 Sb. trestní zákoník ve znění pozdějších předpisů

⁸² § 210 odst. 7 z. č. 40/2009 Sb. trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

⁸³ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 10. 2002, sp. zn. 7 Tdo 830/2002

z pojištění, ačkoliv tuto ještě nenahlásil a ani nebyla později nahlášena pojišťovně jako pojistná událost.⁸⁴

3.4. Subjekt

K obecnému výkladu ohledně pachatele viz kapitola 1 a obecný výklad k majetkovým trestným činům.

Zákon nevymezuje, kdo je pachatelem trestného činu pojistného podvodu. U první základní skutkové podstaty dle § 210 odst. 1 TrZ je pachatelem trestného činu pojistného podvodu ten, jenž uvede nepravdivé nebo hrubě zkreslené údaje nebo podstatné údaje zamlčí za a) v souvislosti s uzavíráním nebo změnou pojistné smlouvy, za b) v souvislosti s likvidací pojistné události, nebo za c) při uplatnění práva na plnění z pojištění nebo jiné obdobné plnění. U druhé základní skutkové podstaty dle § 210 odst. 2 TrZ je pachatelem osoba, která úmyslně vyvolá pojistnou událost nebo úmyslně udržuje stav jí vyvolaný.⁸⁵ Pachatelem dle výše uvedeného může být kterýkoliv z účastníků pojistné smlouvy. Právní úprava se tak vztahuje především, nikoli však výlučně, na osobu pojistníka a pojistitele. Samotná důvodová zpráva uvádí, že se tohoto trestného činu mohou dopustit i jiné osoby, které nejsou přímými účastníky pojistného vztahu. V této souvislosti zmiňuje například zmocněnce účastníků nebo osoby podílející se na likvidaci nebo uplatnění práva z pojistné události.⁸⁶ Dále by do této kategorie samozřejmě bylo možné zařadit i osoby, jako je pojištěný či obmyšlený.⁸⁷

Pachatelem trestného činu podvodu pak může být i ten, který se vůbec účastníkem pojistné smlouvy nestane. Jedná se o situaci, kdy pojistná smlouva není uzavřena, přesto již došlo ke spáchání trestného činu např. uvedením nepravdivých údajů. Pachatelem pak nakonec může být i osoba zcela odlišná, kterou však stíhá povinnost uvádět pravdivé a nezkreslené údaje, např. lékař vykonávající lékařskou prohlídku.⁸⁸

⁸⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16. 2. 2011, sp. zn. 8 Tdo 76/2011 (TR NS 74/2011-T 1373)

⁸⁵ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné*. 5. vydání. Praha: Leges, 2013. s. 667

⁸⁶ Důvodová zpráva zákona č. 40/2009 Sb. trestní zákoník, výklad k § 210 - 212

⁸⁷ ŠÁMAL, Pavel, In ŠÁMAL, Pavel (ed)., a kol. *Trestní zákoník (EVK)*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 2089.

⁸⁸ ŽDÁRSKÝ, Zbyněk. K problematice subjektu trestného činu pojistného podvodu v případech smluvního typu pojištění. *Trestněprávní revue*. 2010, č. 12, s. 375-382

3.5. Subjektivní stránka

K obecnému výkladu k subjektivní stránce u majetkových trestných činů opět odkazují na kapitolu 1.

Obě základní skutkové podstaty lze charakterizovat jako úmyslný trestný čin. Úmysl pachatele musí směřovat k naplnění všech znaků skutkové podstaty. U druhé základní skutkové podstaty je ještě navíc vyžadováno, aby pachatel jednal s úmyslem opatřit sobě nebo jinému prospěch. Jedná se o tzv. druhý úmysl.⁸⁹

⁸⁹ NOVOTNÝ, Oto., a kol. *Trestní právo hmotné: zvláštní část*. 6. vydání. Praha: Wolters Kluwer. 2010. s. 194

4. Úvěrový podvod

4.1. Obecný výklad k úvěrům

V obecné rovině lze říci, že úvěr je nástrojem, který ovlivňuje množství peněz na trhu. Při vytváření právní úpravy týkající se úvěrů tak stojí na jedné straně veřejný zájem na regulaci těchto vztahů a na straně druhé smluvní volnost stran ujednat si v zákonem vymezených mezích svá práva a povinnosti dle svých potřeb.⁹⁰

Úvěr je svou podstatou závazkový smluvní vztah. Úvěr jako smluvní typ byl před účinností občanského zákoníku upraven zákonem č. 513/1991 Sb. obchodní zákoník, ve znění zákona č. 179/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 513/1991 Sb. obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů. Po celkové novelizaci soukromého práva byla však úprava úvěrové smlouvy zakotvena v obecném předpise soukromého práva, tedy občanském zákoníku. Tento ji upravuje v části čtvrté, konkrétně v § 2395 OZ jako smluvní závazkový vztah, v rámci kterého se úvěrující zavazuje, že úvěrovanému poskytne na jeho požádání a v jeho prospěch peněžní prostředky do určité částky, a úvěrovaný se zavazuje poskytnuté peněžní prostředky vrátit a zaplatit úroky. Úrok je příslušenstvím pohledávky. Vztah mezi hlavním závazkem (jistinou) a úroky je vztah akcesorický. Výše úroku se určuje určitou částí z hodnoty hlavního závazku (většinou vyjádřená v procentech) za určitý časový úsek.⁹¹ Obecně může být stranou úvěrové smlouvy jakákoliv fyzická i právnická osoba. V obecné rovině nedopadá ani na poskytovatele úvěru žádné omezení a může jím být kdokoliv.⁹² Občanský zákoník poskytuje úpravě úvěrové smlouvy celkem sedm paragrafů. Poskytuje tedy pouze základní právní rámec, jenž je posléze rozvinut dalšími právními předpisy, které jsou již spíše veřejnoprávní povahy. Mezi tyto předpisy řadíme především zákon č. 257/2016 Sb. o spotřebitelském úvěru, ve znění pozdějších předpisů a zákon č. 190/2004 Sb. o dluhopisech, ve znění pozdějších předpisů, popř. ještě zákon 21/1992 Sb. o bankách, ve znění pozdějších předpisů.

Existuje celá řada druhů úvěrů. Jejich dělení je závislé na zvoleném kritériu.⁹³ Základním kritériem dělení je dělení úvěrů dle subjektu, který úvěr poskytuje. V tomto směru rozlišujeme úvěry bankovní (poskytované držitelem bankovní licence), nebankovní

⁹⁰ BAKEŠ, Milan a kol. *Finanční právo*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 322.

⁹¹ HENDRYCH, Dušan a kol. *Právní slovník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009. s. 1312.

⁹² Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. 4. 2010, sp. zn. 21 Cdo 333/2009

⁹³ JIRŮVKOVÁ, Margita a kol. *Banky, bankovní služby, burza*. 1. vydání. Brno: Iuridica Brunensia, 1995. s. 66

(poskytované jiným subjektem než bankou), obchodní (forma odložené platby za zboží), konsorciální (poskytovaný několika bankovními subjekty dohromady) a vládní (poskytované státem). Další významné členění je z hlediska délky období, na které je úvěr poskytnut. Takto lze členit úvěry na krátkodobé (splatnost do jednoho roku), střednědobé (splatnost mezi čtyřmi až pěti lety) a dlouhodobé (splatnost delší než pět let). Velmi často používaným členěním je členění úvěrů dle účelu, ke kterému je úvěr poskytován. Z tohoto hlediska rozlišujeme celou řadu úvěrů, jako jsou investiční, provozní, dovozní, vývozní nebo spotřební.⁹⁴ Z hlediska subjektu, kterému je úvěr poskytován, rozlišujeme úvěr spotřebitelský a úvěr poskytováný osobě, která není spotřebitelem.⁹⁵

4.2. Spotřebitelský úvěr

Spotřebitelský úvěr zaujímá mezi ostatními druhy úvěrů jakési výsadní postavení. Jedná se o jediný druh úvěru, který je upraven samostatným zákonem. Jedná se o již výše zmíněný zákon č. 257/2016 Sb. o spotřebitelském úvěru, ve znění pozdějších předpisů. Tento předpis byl přijat na základě požadavků práva Evropské Unie. Navazuje na Nařízení Komise v přenesené pravomoci č. 1125/2014 ze dne 18. Zář 2014 a implementuje příslušné směrnice Evropského parlamentu.⁹⁶ Obecně je v právu Evropské Unie pozorována tendence zpřísnovat podmínky a pravidla pro poskytování úvěrů pro poskytovatele na straně jedné a tzv. úvěruschopnosti spotřebitele na straně druhé. Každopádně jde v daných právních předpisech v konečném důsledku o posílení postavení a zvýšení ochrany spotřebitele jako slabší strany tohoto závazku.⁹⁷

Zákon o spotřebitelském úvěru definuje spotřebitelský úvěr jako odloženou platbu, peněžitou zápůjčku, úvěr nebo obdobnou finanční službu poskytovanou nebo zprostředkovanou spotřebiteli.⁹⁸ Dále zákon rozlišuje podkategorie spotřebitelského úvěru, tedy spotřebitelský úvěr na bydlení, spotřebitelský úvěr jiný než na bydlení a vázaný

⁹⁴ BAKÉŠ, Milan a kol. *Finanční právo*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 323.

⁹⁵ ELEK, Štefan. In HULMÁK, Milan (ed.), a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055 – 3014)*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. s. 699.

⁹⁶ WEINHOLD LEGAL. Přijetí nového zákona o spotřebitelském úvěru. *Legal Update*, 2016, roč. 12, č. 9, s. 1.

⁹⁷ KARFÍKOVÁ, Marie, VYBÍRAL, Roman. Nový zákon o spotřebitelském úvěru ve vazbě na sektor pojišťovnictví. *Pojistné rozpravy: Pojistně teoretický bulletin*, 2017, roč. 10, č. 34, s. 50 – 54.

⁹⁸ § 2 odst. 1 z. č. 257/2016 Sb. o spotřebitelském úvěru, ve znění pozdějších předpisů

spotřebitelský úvěr.⁹⁹ Stranami spotřebitelského úvěru jsou dle důvodové zprávy poskytovatel nebo zprostředkovatel na jedné straně a spotřebitel na straně druhé.¹⁰⁰ Poskytovatel a zprostředkovatel budou podnikateli ve smyslu § 420 OZ a spotřebitel musí naplňovat požadavky § 419 OZ.

Zákon o spotřebitelském úvěru nově zapracovává některá přísnější pravidla pro poskytování spotřebitelských úvěrů. Například se zákon o spotřebitelském úvěru nově vztahuje i na hypoteční úvěry poskytované spotřebitelům za účelem financování bydlení.¹⁰¹ Dále je posílena role ČNB v oblasti dozoru nad trhem s úvěry. Nově musí každý subjekt, který poskytuje spotřebitelské úvěry, disponovat licenci udílenou ČNB. Tato licence se tak týká jak bankovních, tak i nebankovních subjektů. Bankovní subjekty, které disponují platnou licenci, mohou spotřebitelské úvěry poskytovat bez dalších omezení. Nebankovní subjekty mohly před účinností tohoto zákona poskytovat spotřebitelské úvěry bez licence, nyní však musí požádat ČNB o udělení licence k poskytování spotřebitelských úvěrů. Základní zákonné požadavky pro licenci udělovanou nebankovním subjektům jsou kapitál alespoň dvacet milionů korun, prokazatelnost původu peněz, důvěryhodnost vedení firmy a dodržování předpisů upravujících podnikání.¹⁰²

4.3. Objekt

Společenskou hodnotou chráněnou trestním zákoníkem u trestného činu podvodu dle § 211 TrZ je cizí majetek (k výkladu pojmu cizí majetek viz kapitola 1). Tento trestný čin, stejně jako jiné speciální úpravy podvodů, chrání cizí majetek jen v určitém výseku společenských vztahů. Úvěrovým podvodem je tak chráněn cizí majetek při právních vztazích týkajících se sjednávání úvěrových smluv, popřípadě při čerpání úvěru a nakládání s prostředky úvěrem

⁹⁹ SLANINA, Jan a kol. In SLANINA, Jan (ed.), a kol. *Zákon o spotřebitelském úvěru*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017. s. 4.

¹⁰⁰ Důvodová zpráva k zákonu č. 257/2016 Sb. o spotřebitelském úvěru, výklad k § 3 odst. 1 písm. a)

¹⁰¹ SRBECKÝ, Lukáš. *Hypotéky a nový zákon o spotřebitelském úvěru* [online]. epravo.cz, 19. října 2016 [cit. 6. února 2018]. Dostupné na <<https://www.epravo.cz/top/clanky/hypoteky-a-novy-zakon-o-spotrebitelskem-uveru-103572.html>>.

¹⁰² § 7, § 11, § 14, § 15 z. č. 257/2016 Sb. o spotřebitelském úvěru, ve znění pozdějších předpisů

poskytnutými.¹⁰³ Skutková podstata úvěrového podvodu dle § 211 TrZ je dle judikatury ve vztahu speciality ke skutkové podstatě trestného činu podvodu dle § 209 TrZ.¹⁰⁴

4.4. Objektivní stránka

Trestný čin úvěrového podvodu dle § 211 TrZ obsahuje stejně jako pojistný podvod dvě základní a čtyři kvalifikované skutkové podstaty. Základní skutkové podstaty nám vyjadřují, jaké znaky musí pachatel svým jednáním naplnit, aby spáchal trestný čin úvěrového podvodu dle § 211 TrZ. Kvalifikovanou skutkovou podstatu pak naplní pachatel tak, že kromě naplnění znaků základní skutkové podstaty naplní ještě znak jiný, který zvyšuje společenskou škodlivost a podmiňuje použití vyšší trestní sazby při ukládání trestu.¹⁰⁵

Pro naplnění první základní skutkové podstaty není nutný vznik škody, jedná se tak o ohrožovací trestný čin. Přestože není způsobení škody obligatorním znakem skutkové podstaty dle odstavce 1, škoda může spácháním tohoto trestného činu škoda vzniknout. Pro naplnění první základní skutkové podstaty podle § 211 odst. 1 TrZ musí pachatel: „*při sjednávání úvěrové smlouvy nebo při čerpání úvěru uvést nepravdivé nebo hrubě zkreslené údaje nebo podstatné údaje zamlčet.*“ Druhá kvalifikovaná podstata pak dle § 211 odst. 2 TrZ postihuje toho kdo: „*bez souhlasu věřitele, v nikoli malém rozsahu, použije prostředky získané účelovým úvěrem na jiný než určený účel.*“ K výkladu pojmů zamlčení podstatných údajů a uvedení hrubě zkreslených nebo nepravdivých údajů odkazují na kapitolu 2. K hlubšímu pochopení výkladu pojmu nepravdivé údaje lze uvést usnesení Nejvyššího soudu ze dne 8. 1. 2014, sp. zn. 7 Tdo 1421/2013 týkající se uvádění nepravdivých údajů v souvislosti se sjednáváním úvěrové smlouvy. Nejvyšší soud posuzoval, ke kterému okamžiku je potřeba hodnotit nepravdivost údajů, které jsou uváděny pachatelem trestného činu úvěrového podvodu dle § 211 odst. 1 TrZ. Nejvyšší soud uzavírá, že nepravdivost údajů uváděných pachatelem je potřeba porovnávat se skutečností v době, kdy je pachatel uvedl, a to s vědomím, že neodpovídají skutečnosti. Dále pak již nebude mít žádný vliv to, jestli se daný údaj dostane do souladu se skutečností, či nikoli. Jako příklad uvádí situaci, kdy

¹⁰³ ŠÁMAL, Pavel, In ŠÁMAL, Pavel (ed.), a kol. *Trestní zákoník (EVK)*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 2103.

¹⁰⁴ Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 28. 11. 2001, sp. zn. 7 To 411/2001

¹⁰⁵ FRYŠTÁK, Marek a kol. *Trestní právo hmotné, obecná část*. 2. vydání. Ostrava: KEY Publishing s.r.o., 2009. s. 35 – 36.

pachatel tvrdí, že je jeho majetek postižen exekucí i přes fakt, že své závazky již uhradil a existoval tak v době tohoto tvrzení důvod pro zastavení exekuce.¹⁰⁶ Slovní spojení sjednávání úvěrové smlouvy je nutno vykládat jako postup při uzavírání úvěrové smlouvy.¹⁰⁷ Sjednávání úvěrové smlouvy je tak uzavírání úvěrové smlouvy a další související jednání, která takové uzavírání doprovázejí. Za sjednávání úvěrové smlouvy tedy nepovažujeme jen vlastní uzavření smlouvy, ale i jednání, která uzavření takové smlouvy předchází.¹⁰⁸

Pro naplnění první základní skutkové podstaty dle § 211 odst. 1 TrZ není nutný vznik škody, postačí, že pachatel pouze uvede nepravdivé nebo hrubě zkreslené údaje nebo podstatné údaje zamlčí. Zákon tedy nevyžaduje způsobení následku v podobě škody, a proto lze tento trestný čin označit za předčasně dokonaný. Finanční prostředky tak vůbec nemusejí být pachateli poskytnuty a nemusí ani dojít k uzavření úvěrové smlouvy.¹⁰⁹ Trestní odpovědnost je dána jak v případě, kdy pachatel uvede nepravdivé nebo hrubě zkreslené údaje nebo podstatné údaje zamlčí přímo v úvěrové smlouvě, tak i v případě, pokud tyto údaje úmyslně uvede, poskytne nebo sdělí v některém z tzv. pomocných dokumentů, které byly předloženy kdykoliv v průběhu sjednávání smlouvy.¹¹⁰

Pro naplnění druhé základní skutkové podstaty dle § 211 odst. 2 TrZ je třeba, aby prostředky získané úvěrem byly bez souhlasu věřitele použity na jiný než určený účel, a to v nikoli malém rozsahu. Pro výklad pojmu nikoli malý rozsah lze přiměřeně použít výkladové ustanovení § 138 odst. 1 TrZ, jelikož se jedná o finanční prostředky a jiné než finanční hledisko zde nehraje roli. Nikoli malým rozsahem je tak použití prostředků ve výši nejméně 25.000,- Kč.¹¹¹ Při posuzování, zda došlo ke spáchání trestného činu úvěrového podvodu dle § 211 odst. 2 TrZ, je nutné posuzovat faktický stav, tedy zjištění, jak byly skutečně finanční prostředky použity. Tento stav je nutno zkoumat bez ohledu na to, co bylo tvrzeno poskytovateli úvěru.¹¹²

Kvalifikované skutkové podstaty jsou celkem čtyři. První umožňuje postihnout přísnějším trestem toho, kdo spáchal čin podle odst. 1 nebo 2 a „*byl-li za takový čin v posledních třech*

¹⁰⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 8. 1. 2014, sp. zn. 1421/2013

¹⁰⁷ Stanovisko trestního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 27. 11. 2003, sp. zn. Tpjn 301/2003

¹⁰⁸ ŠÁMAL, Pavel, In ŠÁMAL, Pavel (ed.), a kol. *Trestní zákoník (EVK)*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 2104.

¹⁰⁹ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné*. 5. vydání. Praha: Leges, 2013. s. 667.

¹¹⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. 10. 2008, sp. zn. 8 Tdo 1268/2008

¹¹¹ ŠÁMAL, Pavel, In ŠÁMAL, Pavel (ed.), a kol. *Trestní zákoník (EVK)*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 2111.

¹¹² Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 13. 5. 2011, sp. zn. 7 To 116/2011

*letech odsouzen nebo potrestán.*¹¹³ K výkladu pojmů odsouzení a potrestání odkazují na kapitolu 2, výklad k objektivní stránce trestného činu podvodu dle § 209 odst. 2 TrZ. Druhá kvalifikovaná skutková podstata pak postihuje pachatele, který způsobí činem dle odst. 1 nebo 2 větší škodu. O větší škodu se dle výkladového ustanovení bude jednat, pokud škoda bude dosahovat částky nejméně 50.000,- Kč.¹¹⁴ Třetí kvalifikovaná skutková podstata již postihuje velmi společensky škodlivá jednání, kdy pachatel spáchá trestný čin dle odst. 1 nebo 2 jako člen organizované skupiny nebo spáchá-li takový čin jako osoba, která má zvlášť uloženou povinnost hájit zájmy poškozeného nebo způsobí takovým činem značnou škodu. K výkladu pojmů organizovaná skupina a osoba, která má zvlášť uloženou povinnost hájit zájmy poškozeného, odkazují na kapitolu 2 a výklad k objektivní stránce trestného činu podvodu podle § 209 odst. 4. Značná škoda je škoda dosahující částky nejméně 500.000,- Kč.¹¹⁵ O zvlášť závažný zločin se bude jednat, pokud pachatel spáchá trestný čin uvedený v odst. 1 nebo 2 a způsobí tím škodu velkého rozsahu nebo spáchá takový čin v úmyslu umožnit nebo usnadnit spáchání trestného činu vlastizrady dle § 309 TrZ, teroristického útoku dle § 311 TrZ nebo teroru dle § 312 TrZ. Škoda velkého rozsahu je taková škoda, která dosahuje nejméně částky 5.000.000,- Kč.¹¹⁶

Na tomto místě je nutné zabývat otázkou výše způsobené škody spolu s problematikou započítávání uhrazených splátek úvěru do výše škody, respektive jejich odečítání od výše způsobené škody. Zákon k této problematice mlčí, proto je nutné hledat odpověď v judikatuře. Soudní praxe se k této otázce postavila dvěma protichůdnými přístupy. První přístup zastupuje názor, že výše způsobené škody je celé plnění vylákané na poškozeném. K tomuto lze jako příklad z poslední doby uvést usnesení Nejvyššího soudu, ve kterém Nejvyšší soud uzavírá, že výší škody se rozumí celá vylákaná částka. Zároveň Nejvyšší soud uvádí, že zaplacení několika dílčích měsíčních splátek je nutno považovat pouze jako částečnou náhradu škody, nikoliv její snížení.¹¹⁷ Nejvyšší soud však ve svých rozhodnutích zastává i opačný přístup. Na dalším příkladu z poslední doby je patrný přístup stojící na principu, že pro určení celkové výše škody je nutné vzít částku celého vylákaného plnění a tu posléze upravit podle dalších okolností případu. Těmito okolnostmi bude zpravidla plnění

¹¹³ § 211 odst. 3 z. č. 40/2009 Sb. trestní zákoník ve znění pozdějších předpisů

¹¹⁴ § 211 odst. 4 ve spojení s § 138 odst. 1 z. č. 40/2009 Sb. trestní zákoník ve znění pozdějších předpisů

¹¹⁵ § 211 odst. 5 ve spojení s § 138 odst. 1 z. č. 40/2009 Sb. trestní zákoník ve znění pozdějších předpisů

¹¹⁶ § 211 odst. 6 ve spojení s § 138 odst. 1 z. č. 40/2009 Sb. trestní zákoník ve znění pozdějších předpisů

¹¹⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 9. 11. 2016, sp. zn. 8 Tdo 979/2016

několika měsíčních splátek, či zaplacení částky akontace. Výsledná výše škody pak tedy bude částka odpovídající vylákanému plnění, od které budou odečteny částky uhrazené na základě dalších skutečností.¹¹⁸ Oba výše naznačené názory mají oporu v dlouhodobé rozhodovací praxi, prozatím však ani jeden z těchto názorů nepřevážil.

Příprava trestného činu úvěrového podvodu je trestná. Vzhledem ke konstrukci trestního zákoníku, kdy příprava je trestná pouze u zvláště závažných zločinů, u kterých to navíc trestní zákoník ve své zvláštní části výslovně stanoví, bude příprava úvěrového podvodu trestná pouze v případě úvěrového podvodu dle § 211 odst. 6 TrZ.¹¹⁹

Dle Jelínka se skutková podstata trestného činu úvěrového podvodu aplikuje pouze v případě, kdy se bude jednat o úvěrovou smlouvu, která naplňuje znaky § 2395 OZ. Pokud se tak bude jednat o podvodná jednání související s jiným smluvním typem, jako jsou zápůjčka, výprosa, výpůjčka atd. nebude možné toto ustanovení aplikovat a použije se obecná úprava podvodu dle § 209 TrZ.¹²⁰ Judikatura k tomuto uvádí, že pod pojem úvěrové smlouvy nelze zařadit takové typy smluv, které nespočívají v poskytnutí finančních prostředků, ale v poskytování zboží a služeb na základě odložených plateb.¹²¹

4.5. Subjekt

Zákonná dikce nevyžaduje pachatele disponujícího zvláštní vlastností, ani nacházejícího se ve zvláštním postavení. Z tohoto lze dovodit, že pachatelem trestného činu úvěrového podvodu dle § 211 TrZ může být kdokoliv. Pachatelem může být jak osoba fyzická, tak právnická na základě zákona č. 418/2011 Sb. o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim.¹²² Z praktického hlediska může být pachatelem kterýkoliv z účastníků smlouvy, jakou jsou úvěrující, úvěrovaný nebo i jiná osoba, která se účastní sjednávání úvěrové smlouvy a v této spojitosti naplní skutkovou podstatu úvěrového podvodu.¹²³ Pachatelem může být i osoba jednající za dlužníka, resp. úvěrovaného jako zástupce. V tomto případě se může jednat jak o samostatného pachatele, tak o pomocníka podle § 24 odst. 1

¹¹⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11. 1. 2017, sp. zn. 1286/2016

¹¹⁹ § 20 ve spojení s § 211 odst. 6 a odst. 7 z. č. 40/2009 Sb. trestní zákoník ve znění pozdějších předpisů

¹²⁰ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné*. 5. vydání. Praha: Leges, 2013. s. 668.

¹²¹ Stanovisko trestního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 27. 11. 2003, sp. zn. Tpjn 301/2003

¹²² § 7 z. č. 418/2011 Sb. o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů

¹²³ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné*. 5. vydání. Praha: Leges, 2013. s. 668.

písm. c). Rozlišujícím kritériem v tomto případě bude úmysl osoby jednající za jiného.¹²⁴ V případě naplnění skutkové podstaty dle § 211 odst. 2 TrZ, tedy užití finančních prostředků na jiný než dohodnutý účel, bude pachatelem nejčastěji úvěrovaný, kterému náleží dispoziční oprávnění s finančními prostředky získanými z úvěru.¹²⁵

4.6. Subjektivní stránka

Z hlediska subjektivní stránky je úvěrový podvod úmyslný trestný čin. K naplnění skutkové podstaty úvěrového podvodu dle § 211 odst. 1 TrZ se nevyžaduje způsobení škody. Z tohoto důvodu tak ani úmysl pachatele nemusí směřovat ke způsobení takové škody. Trestně odpovědný tak bude i pachatel, který uvedením nepravdivých údajů úvěr získá a následně jej řádně splácí.¹²⁶ K naplnění druhé základní skutkové podstaty dle § 211 odst. 2 TrZ je již nutné, aby prostředky získané úvěrem byly použity v nikoli malém rozsahu na jiný než určený účel. Úmysl pachatele tak musí směřovat k užití alespoň takto vysoké částky na jiný účel, než je určen smlouvou o úvěru. Ani v tomto případě však není vyžadován vznik škody jako následku trestného činu.¹²⁷

Pokud jde o zavinění vztahující se ke kvalifikovaným skutkovým podstatám, tak u všech těchto kvalifikovaných skutkových podstat postačí naplnění kvalifikovaných znaků ve formě nedbalosti. Pachatel nutně nemusí v konkrétním případě vědět, že je u něj daný kvalifikační znak naplněn, ale bude postačující, pokud s ohledem na okolnosti případu a jeho subjektivní dispozice toto vědět měl a mohl.¹²⁸

¹²⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 11. 2009, sp. zn. 6 Tdo 1290/2009

¹²⁵ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní právo hmotné*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014. s. 678.

¹²⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 4. 2016, sp. zn. 3 Tdo 440/2016

¹²⁷ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní právo hmotné*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014. s. 678.

¹²⁸ ŠÁMAL, Pavel, In ŠÁMAL, Pavel (ed)., a kol. *Trestní zákoník (EVK)*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 2113.

5. Dotační podvod

Samostatná skutková podstata dotačního podvodu byla zařazena až do trestního zákoníku z roku 2009. Před účinností tohoto zákoníku byl dotační podvod součástí skutkové podstaty úvěrového podvodu dle § 250b z. č. 140/1961 Sb. trestní zákon. Dotační podvod dle předchozí úpravy však obsahoval také dvě základní skutkové podstaty, stejně jako je tomu v účinné právní úpravě, ale vztahoval se pouze na dotace a subvence.

5.1. Obecný výklad k dotacím, subvencím a návratným finančním výpomocem

Dotace je specifický institut přerozdělování peněžních prostředků ze státního rozpočtu. V obecné rovině lze dotace definovat jako peněžní prostředky poskytované ze státního rozpočtu, státních finančních aktiv nebo Národního fondu. Dotace mohou být poskytovány jak právnickým, tak fyzickým osobám.¹²⁹ Přestože lze poskytovat dotace i soukromým fyzickým a právnickým osobám, nejčastějšími příjemci budou obce, státní úřady a ústavy. Dotace můžeme dělit dle různých hledisek. Jedním ze základních dělení je na dotace účelové a neúčelové. Užití peněžních prostředků získaných účelovou dotací je vázáno účelem, k jakému byla dotace poskytnuta. Neúčelové dotace mohou být naopak užity příjemcem dle libosti. Dále můžeme dělit dotace na dotace se spoluúčastí příjemce nebo bez spoluúčasti příjemce. Posledním ze základních dělení dotací je dělení na dotace jednorázové a dotace pravidelné. Pomocí pravidelných dotací obcím je například zabezpečen výkon přenesené působnosti státní správy.¹³⁰ Dotace lze souhrnně označit jako veřejné zdroje.¹³¹

Subvencí rozumíme účelově poskytované finanční prostředky.¹³² V našem právním řádu pojem dotací a subvencí do určité míry splývá, proto je při posuzování vždy potřeba vycházet z konkrétní situace a právní úpravy, která je upravuje.¹³³

Příspěvkem rozumíme jednorázovou finanční pomoc z veřejných rozpočtů. Většinou bývá účelově vázána. S pojmem příspěvek se můžeme setkat i v případě poskytování

¹²⁹ JÁNOŠÍKOVÁ, Petra, MRKÝVKA, Jan, a kol. *Finanční a daňové právo*. 2. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016. s. 93.

¹³⁰ BAKEŠ, Milan a kol. *Finanční právo*. 2. Vydání. Praha: C. H. Beck, 1995. s. 83.

¹³¹ BALÝOVÁ, Lucie. *Veřejné zakázky*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015. s. 46.

¹³² HENDRYCH, Dušan a kol. *Právní slovník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009. s. 1156.

¹³³ ŠÁMAL, Pavel. In: ŠÁMAL, Pavel (ed)., a kol. *Trestní zákoník (EVK)*. 2. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2012, s. 2122.

příspěvku obcím na výkon státní správy. Tento je zakotven v zákoně o státním rozpočtu na každý jednotlivý rok. Přestože je tato finanční operace pojmenována jako příspěvek, musíme ji spíše chápat jako dotaci ze státního rozpočtu obcím pro zabezpečení výkonu státní správy.¹³⁴

Návratnou finanční výpomocí rozumíme poskytnutí prostředků ze státního rozpočtu, státních finančních aktiv nebo Národního fondu bezúročně fyzickým a právnickým osobám ke stanovenému účelu. Tyto finanční prostředky je příjemce povinen vrátit do státního rozpočtu, státních finančních aktiv nebo Národního fondu.¹³⁵

Dotace ze státního rozpočtu mohou poskytovat jen ty státní orgány, které mají v rozpočtu vyhrazenou vlastní kapitolu. Jedná se například o ústřední orgány státní správy (ministerstva a jiné ústřední správní úřady), Akademie věd České republiky, Úřady práce České republiky nebo Technologická agentura České republiky. Na dotaci nebo návratnou finanční výpomoc v zásadě není právní nárok, ledaže zvláštní zákon stanoví jinak. Příjemce musí o dotaci požádat a poskytovatel o poskytnutí, resp. neposkytnutí dotace rozhoduje. Na toto řízení nelze aplikovat obecné právní předpisy týkající se správního řízení.¹³⁶

Zákon poskytuje poskytovateli dotace také zvláštní oprávnění v řízení dle správního řádu, a to konkrétně možnost odejmutí dotace. Toto odejmutí je možné provést například z důvodu uvedení nepravdivých nebo neúplných údajů, na jejichž základě byla dotace poskytnuta.¹³⁷

Další způsob sankcionování příjemce dotace je krácení dotace. Jedná se o případ, kdy příjemce dotace poruší podmínky čerpání dotace. Dle časového hlediska tak lze příjemce sankcionovat dotace dvěma způsoby. Prvním je krácení dotace před jejím vyplacením a druhým je krácení dotace až po jejím vyplacení, které má podobu odvodu za porušení rozpočtové kázně.¹³⁸

¹³⁴ BAKEŠ, Milan a kol. *Finanční právo*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2003. s. 108 – 109.

¹³⁵ MRKÝVKA, Jan. PAŘÍZKOVÁ, Ivana. *Základy finančního práva*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2008. s. 74.

¹³⁶ JÁNOŠÍKOVÁ, Petra, MRKÝVKA, Jan, a kol. *Finanční a daňové právo*. 2. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016. s. 93.

¹³⁷ BAKEŠ, Milan a kol. *Finanční právo*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2003. s. 106 – 107.

¹³⁸ MATUŠKOVÁ, Tereza. Dopad novely rozpočtových pravidel do sféry příjemců dotací a související judikatura. *Právní rozhledy*. 2015, roč. 23, č. 17, s. 586.

Nejzávažnějším následkem porušení pravidel je pak samozřejmě sankcionování prostředky trestního práva.

5.2. Objekt

Hodnotou chráněnou trestním zákoníkem trestným činem dotačního podvodu dle § 212 TrZ je stejně jako u ostatních výše uvedených podvodů cizí majetek. Cizí majetek chrání toto ustanovení opět v několika specifických situacích. Těmito situacemi jsou právní vztahy vznikající při poskytování, čerpání a účelovém určení dotací, subvencí, návratných finančních výpomocí a příspěvků.¹³⁹ Skutková podstata dotačního podvodu dle § 212 TrZ je dle judikatury ve vztahu speciality ke skutkové podstatě trestného činu podvodu dle § 209 TrZ.¹⁴⁰

5.3. Objektivní stránka

Objektivní stránka spočívá ve dvou základních a čtyřech kvalifikovaných skutkových podstatách. První základní skutková podstata spočívá v tom, že trestně odpovědný bude ten: *„Kdo v žádosti o poskytnutí dotace, subvence nebo návratné finanční výpomoci nebo příspěvku uvede nepravdivé nebo hrubě zkreslené údaje nebo podstatné údaje zamlčí.“*¹⁴¹ Pro naplnění první základní skutkové podstaty není nutný vznik škody, jedná se tak opět o ohrožovací trestný čin. Přestože není způsobení škody obligatorním znakem skutkové podstaty dle odstavce 1, škoda může spácháním tohoto trestného činu vzniknout. K pojmům dotace, subvence, návratná finanční výpomoc a příspěvek odkazují výše na podkapitolu 5.1. Co se týče výkladu k pojmům nepravdivé nebo hrubě zkreslené údaje a zamlčení podstatných skutečností, odkazují pak na kapitolu 2 a výklad k těmto pojmům. Je patrné, že tato základní skutková podstata je vázána na žádost o poskytnutí dotace a údaje v ní uvedené. Přes tuto skutečnost dovodil Nejvyšší soud, že trestného činu dotačního podvodu se může dopustit i ten, kdo uvede nepravdivé údaje v čestném prohlášení, které je připojeno k žádosti o dotaci. Předmětný případ se týkal situace, kdy předseda občanského sdružení

¹³⁹ ŠÁMAL, Pavel. In: ŠÁMAL, Pavel (ed)., a kol. *Trestní zákoník (EVK)*. 2. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2012, s. 2120.

¹⁴⁰ Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 28. 11. 2001, sp. zn. 7 To 411/2001

¹⁴¹ § 212 odst. 1 z. č. 40/2009 Sb. trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

žádal o dotaci od města, přičemž k žádosti připojil čestné prohlášení, které v rozporu se skutečností uvádělo vyšší počet členů sdružení, než ve skutečnosti mělo.¹⁴² K trestní odpovědnosti se nevyžaduje, aby byla dotace, subvence, návratná finanční výpomoc nebo příspěvek skutečně vylákány a čerpány. Stejně tak se nevyžaduje, aby poskytovatel dotace jednal v omylu. Svou povahou se jedná o předčasně dokonaný trestný čin.¹⁴³ Jako příklad uvedení hrubě zkreslených a zamlčení podstatných údajů v žádosti o dotaci lze uvést situaci, kdy pachatel nepravdivě a v rozporu s požadavky na poskytnutí dotace na opravu nemovitosti zakreslí polohu své nemovitosti v plánu záplavového území, tak aby se nenacházela v záplavovém území, přestože ví o tom, že se jeho nemovitost v předmětném záplavovém území nachází.¹⁴⁴

Druhá základní podstata stanoví, že trestného činu se dopustí ten: „*kdo použije v nikoli malém rozsahu prostředky získané účelovou dotací subvencí nebo návratnou finanční výpomocí nebo příspěvkem na jiný než určený účel.*“¹⁴⁵ Nikoli malým rozsahem budeme rozumět v souladu s výkladovým ustanovením § 138 odst. 1 TrZ částku převyšující 25.000,- Kč, jedná se totiž o finanční rozsah použitých prostředků. Druhá základní skutková podstata se výlučně vztahuje k dotacím, subvencím, návratným finančním výpomocem a příspěvkům, které jsou svou povahou účelové. Pokud by nebyly vázány účelem, příjemce by je mohl užít, jakým způsobem by chtěl. Použitím prostředků chápeme spotřebování těchto prostředků.¹⁴⁶

Kvalifikované skutkové podstaty jsou takové, u kterých při splnění všech znaků některé ze základních skutkových podstat přistupuje ještě znak jiný, resp. kvalifikovaný. Tento znak posléze podmiňuje užití přísnější trestní sazby. Kvalifikovaná skutková podstata také vyjadřuje větší společenskou škodlivost jednání obsaženého v základní skutkové podstatě.¹⁴⁷ Kvalifikované skutkové podstaty jsou v § 212 TrZ obsaženy, stejně jako u úvěrového podvodu dle § 212 TrZ, celkem čtyři. První kvalifikovaná skutková podstata trestá přísněji toho pachatele, který spáchá „*čin uvedený v odstavci 1 nebo 2 a byl-li za takový čin v posledních*

¹⁴² Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 26. 8. 2009, sp. zn. 3 Tdo 888/2009

¹⁴³ VANTUCH, Pavel. *Trestní zákoník s komentářem, k 1. 8. 2011: komentář k zákonu č. 40/2009 Sb., ve znění pozdějších předpisů: informace z judikatury*. Olomouc: ANAG, 2011. s. 762.

¹⁴⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 10. 8. 2016, sp. zn. 8 Tdo 858/2016

¹⁴⁵ § 212 odst. 2 z. č. 40/2009 Sb. trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

¹⁴⁶ ŠÁMAL, Pavel. In: ŠÁMAL, Pavel (ed.), a kol. *Trestní zákoník (EVK)*. 2. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2012, s. 2124.

¹⁴⁷ FRYŠTÁK, Marek a kol. *Trestní právo hmotné, obecná část*. 2. vydání. Ostrava: KEY Publishing s.r.o., 2009. s. 36.

třech letech odsouzen nebo potrestán.“ K výkladu pojmů odsouzení a potrestání odkazují na kapitolu 2 výklad k objektivní stránce trestného činu podvodu dle § 209 odst. 2 TrZ. Druhá kvalifikovaná skutková podstata uvedená v § 212 odst. 4 TrZ umožňuje přísněji potrestat toho pachatele, který způsobí činem uvedeným v odst. 1 nebo 2 větší škodu. Větší škodou se bude v souladu s výkladovým ustanovením § 138 odst. 1 TrZ rozumět škoda dosahující částky nejméně 50.000,- Kč. Třetí kvalifikovanou skutkovou podstatu nalezneme v § 212 odst. 5. Tato pak postihuje přísněji toho pachatele, který spáchá čin uvedený v § 212 odst. 1 nebo 2 TrZ jako člen organizované skupiny, jako osoba, která má zvlášť uloženou povinnost hájit zájmy poškozeného, nebo způsobí-li takovým činem značnou škodu. K výkladu pojmů organizovaná skupina a osoba, která má zvlášť uloženou povinnost hájit zájmy poškozeného, odkazují na kapitolu 2 a výklad k objektivní stránce trestného činu podvodu podle § 209 odst. 4. Značnou škodou se bude v souladu s výkladovým ustanovením § 138 odst. 1 rozumět škoda dosahující částky alespoň výše 500.000,- Kč. Čtvrtá a poslední kvalifikovaná skutková podstata uvedená v § 212 odst. 6 postihuje toho pachatele, který spáchá čin uvedený v odst. 1 nebo 2 a způsobí-li takovým činem škodu velkého rozsahu nebo spáchá-li takový čin v úmyslu umožnit nebo usnadnit spáchání trestného činu vlastizrady (§ 309 TrZ), teroristického útoku (§ 311 TrZ) nebo teroru (§ 312 TrZ). Škodou velkého rozsahu budeme v souladu s výkladovým ustanovením § 138 odst. 1 TrZ rozumět škodu dosahující alespoň částky 5.000.000,- Kč.

Příprava trestného činu dotačního podvodu je trestná. Vzhledem ke konstrukci trestního zákoníku, kdy příprava je trestná pouze u zvlášť závažných zločinů, u kterých to navíc trestní zákoník ve své zvláštní části výslovně stanoví, bude příprava dotačního podvodu trestná pouze v případě dotačního podvodu dle § 212 odst. 6 TrZ.¹⁴⁸

5.4. Subjekt

Zákonná dikce nevyžaduje, aby pachatel disponoval zvláštní vlastností, ani aby se nacházel ve zvláštním postavení. Z tohoto lze dovodit, že pachatelem trestného činu úvěrového podvodu dle § 212 TrZ může být kdokoliv. Pachatelem může být jak osoba

¹⁴⁸ § 20 ve spojení s § 212 odst. 7 a odst. 6 z. č. 40/2009 Sb. trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

fyzická, tak právnická na základě zákona č. 418/2011 Sb. o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim.¹⁴⁹

Pachatelem trestného činu dotačního podvodu podle § 212 odst. 1 TrZ bude nejčastěji osoba žadatele o dotaci, subvenci nebo návratnou finanční výpomoc nebo příspěvek, resp. osoba vyplňující žádost za žadatele. Pachatelem trestného činu dotačního podvodu podle § 212 odst. 2 TrZ bude zpravidla příjemce dotace, subvence nebo návratné finanční výpomoci nebo příspěvku, protože ten bude disponovat možností nakládání se získanými prostředky.¹⁵⁰ Pachatelem může být jak osoba soukromého práva, tak osoba práva veřejného. Sám Nejvyšší soud uvádí, že finanční prostředky poskytnuté podnikateli ze státního rozpočtu nejsou cizí svěřenou věcí, tudíž nemůže být jejich použití na jiný než určený účel trestným činem zpronevěry dle § 206 TrZ, ale může se jednat o dotační podvod dle § 212 odst. TrZ.¹⁵¹

5.5. Subjektivní stránka

Trestný čin dotačního podvodu je v obou svých variantách dle § 212 odst. 1 i 2 TrZ úmyslným trestným činem. Ke spáchání činu podle § 212 odst. 1 TrZ se nevyžaduje vznik škody, postačí pouhé uvedení nepravdivých nebo hrubě zkreslených údajů, či zamlčení podstatných údajů. V tomto ohledu tak nemusí úmysl pachatele ke způsobení škody vůbec směřovat. Trestně odpovědným tak může být i ten pachatel, který tímto způsobem získá dotaci, subvenci nebo návratnou finanční výpomoc nebo příspěvek a jejich užití bude společensky prospěšné a nebude vykazovat znaky společenské škodlivosti. Naplnění znaků skutkové podstaty podle § 212 odst. 2 TrZ pak vyžaduje užití prostředků získaných na základě žádosti o dotaci, subvenci nebo návratnou finanční výpomoc nebo příspěvek na jiný než určený účel, a to v rozsahu nikoli malém. Úmysl pachatele musí směřovat k užití těchto prostředků k jinému účelu alespoň v tomto rozsahu. V tomto případě pak nezáleží ani na

¹⁴⁹ § 7 z. č. 418/2011 Sb. o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů

¹⁵⁰ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní právo hmotné*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014. s. 680.

¹⁵¹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 1. 8. 2002, sp. zn. 29 Odo 11/2002

tom, jestli je například návratná finanční výpomoc vrácena a poskytovateli nevznikne žádná škoda. Pachatel bude přesto trestně odpovědný.¹⁵²

Pokud jde o zavinění vztahující se ke kvalifikovaným skutkovým podstatám, tak u všech těchto kvalifikovaných skutkových podstat postačí naplnění kvalifikovaných znaků ve formě nedbalosti. Pachatel nutně nemusí v konkrétním případě vědět, že je u něj daný kvalifikační znak naplněn, ale bude postačující, pokud s ohledem na okolnosti případu a jeho subjektivní dispozice toto vědět měl a mohl.¹⁵³

¹⁵² ŠÁMAL, Pavel. In: ŠÁMAL, Pavel (ed)., a kol. *Trestní zákoník (EVK)*. 2. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2012, s. 2124.

¹⁵³ ŠÁMAL, Pavel, In ŠÁMAL, Pavel (ed)., a kol. *Trestní zákoník (EVK)*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 2124 - 2127.

Závěr

Při hodnocení stávající právní úpravy je kromě názorů hodnotících dopady současné právní úpravy nutné přihlédnout i k celkovým tendencím, které provázejí novelizace trestního zákoníku. Při novelizacích právních předpisů spadajících pod oblast trestního práva je možné pozorovat tendenci rozšiřovat katalog trestných činů, mimo jiné i těch, které jsou svou povahou podobné trestnému činu podvodu dle § 209 TrZ. Tyto tendence sledují především ve snaze postihovat společensky škodlivá jednání, která nelze postihovat žádným jiným způsobem. Tato úvaha se samozřejmě přednostně týká těch základních skutkových podstat speciálních druhů podvodů, které lze označit za předčasně dokonané trestné činy. Správní právo v tomto ohledu neposkytuje žádný prostředek, kterým by se daná jednání (uvedení nepravdivých nebo hrubě zkreslených údajů nebo zamlčení podstatných údajů bez způsobení škody) dala postihovat. Zákon č. 251/2016 Sb. o některých přestupcích stanovuje jako jeden z obligatorních znaků skutkové podstaty přestupků proti majetku způsobení škody na cizím majetku. Soukromé právo pak samozřejmě dává stranám těchto typů závazků (pojištění, úvěr) možnost ujednat si celou řadu sankcí a podmínek právě pro případy porušení jednotlivých ujednání těchto smluvních typů. Přesto však soukromoprávní ujednání nemohou nikdy poskytovat takovou míru ochrany jako nástroje práva trestního. Ať už se jedná o samotné možnosti sankcí či efektivního vyšetřování, tak například o fakt, že soukromé právo není schopno postihovat ta jednání, jež předchází samotnému vzniku smluvního vztahu.

Samotná důvodová zpráva k z. č. 40/2009 Sb. trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů uvádí, že zvláštní úprava pojistného a úvěrového podvodu postihuje taková jednání, která jsou pouze těžko postižitelná podle obecné skutkové podstaty podvodu, přičemž tato jednání, dotýkající se především činnosti pojišťoven a bank mají dalekosáhlé ekonomické důsledky.¹⁵⁴

Jelínek k této problematice uvádí, že okolnost, že některé základní skutkové podstaty pojistného, úvěrového a dotačního podvodu nevyžadují způsobení škody nebo alespoň úmysl škodu způsobit, je považována za nedostatek právní úpravy. Podle něj je tímto umožněno postihování trestné činnosti, která postrádá potřebný typový stupeň škodlivosti a závažnosti činu pro společnost. Lze si totiž představit situaci, kdy bude na základě

¹⁵⁴ Důvodová zpráva k z. č. 40/2009 Sb. trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, výklad k § 208 až 210

nepravdivých údajů uvedených pachatelem poskytnut pachateli úvěr. Tento úvěr však bude pachatelem řádně splacen a nevznikne žádná škoda. Jako východisko vidí v posuzování každého jednotlivého případu optikou § 12 odst. 2 TrZ, tedy nutností naplnění znaku společenské škodlivosti a nemožnosti postihnout takové jednání jinými právními prostředky. Tento postup však označuje za narušení principu právní jistoty, který je zejména trestnímu právu imanentní.¹⁵⁵ Ústavní soud k dané problematice uvádí, že: *„Pokud v testu proporcionality má obstát trestní stíhání úvěrového podvodu, u něhož se v odstavci 1 nevyžaduje vznik škody, pak musí orgány činné v trestním řízení pečlivě zkoumat, zda uvedení nepravdivého údaje bylo objektivně vůbec způsobilé ohrozit zájem chráněný trestním zákonem. Zdrženlivost je pak podle Ústavního soudu na místě právě tam, kde měl následný úvěrový vztah standardní průběh, úvěr byl řádně splácen, a kde tak obavy vyjádřené v hrozbě trestněprávního postihu vůbec nenašly naplnění.“*¹⁵⁶

Dalším nedostatkem právní úpravy je zřejmá nerovnost ochrany různých smluvních typů v rámci soukromého práva. Jak je již naznačeno v kapitole 3, postupnými novelami došlo k situaci (kterou předvídá i důvodová zpráva k z. č. 40/2009 Sb. trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů), kdy stranami pojistné smlouvy budou dvě osoby, z nichž ani jedna nebude pojistitelem ve smyslu z. č. 277/2009 Sb. o pojišťovnictví, ve znění pozdějších předpisů, avšak přesto bude případné naplnění jednání popsaného v § 210 TrZ možno sankcionovat prostředky trestního práva. Analogická situace pak může nastat u smlouvy u úvěru. Tato koncepce tak fakticky povyšuje vybrané smluvní typy na ty, které jsou pod velmi striktní ochranou trestního práva, a smluvní typy, které touto ochranou nedisponují. Ústavní soud k tomuto opět uvádí, že: *„Rozhodne-li se zákonodárce chránit některý vybraný soukromoprávní vztah rasantními prostředky trestného práva, pak princip proporcionality velí, aby při aplikačním postupu bylo zvažováno, zda je nasazení trestněprávního prostředku nezbytné.“*¹⁵⁷

K zavádění nových skutkových podstat zvláštních druhů podvodů jako jsou směnečný a šekový podvod, popřípadě počítačový podvod lze uvést, že právní prostředí se neustále vyvíjí a jedním z nástrojů jak efektivně postihovat rozmanitou trestnou činnost je zavádění nových

¹⁵⁵ JELÍNEK, Jiří, a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 5. vydání. Praha: Leges, 2014. s. 664.

¹⁵⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 7. 11. 2006, sp. zn. I ÚS 631/05

¹⁵⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 7. 11. 2006, sp. zn. I ÚS 631/05

skutkových podstat, které budou přesněji charakterizovat danou trestnou činnost. Tento trend však může ve svém důsledku znamenat větší roztržitost právní úpravy a zvýšení její celkové komplikovanosti. V konečném důsledku může být při absenci snah o úpravu jiných oblastí práva porušen princip, že trestní právo je až prostředkem poslední instance, tedy ultima ratio. Opakem tohoto postupu je snaha postihovat co nejvíce trestných činů podle obecných skutkových podstat. Je zřejmé, že vývoji právní úpravy nelze zabránit a novelizace jsou nedílnou součástí právního prostředí. Přes výše řečené se domnívám, že každá novelizace, zejména trestního práva musí být podrobena přísné kontrole a zvážení důsledků takové novelizace. V tomto ohledu jsem spíše pro zachování obecných skutkových podstat, které budou umožňovat postih rozmanitých způsobů spáchání podvodů. K zavádění nových skutkových podstat zvláštních případů podvodů by dle mého názoru mělo docházet až v krajních případech, kdy skutečně neexistují jiné prostředky nápravy.

Jako nejproblematictější aspekt konstrukce skutkových podstat trestných činů pojistného podvodu, úvěrového podvodu a dotačního podvodu vidím absenci znaku způsobení škody, či alespoň úmyslu, takovou škodu způsobit. Pro srovnání lze uvést slovenskou právní úpravu pojistného a úvěrového podvodu zakotvenou v § 222 a § 223 z. č. 300/2005 Z. z. trestný zákon. Obě tyto skutkové podstaty postihují uvedení v omyl subjektu poskytujícího plnění (ať už se jedná o pojistitele nebo o úvěrující subjekt), avšak jako jeden ze znaků skutkové podstaty zahrnují způsobení škodu na cizím majetku alespoň ve výši malé. Dle výkladového ustanovení § 125 z. č. 300/2005 Z. z. trestný zákon se pak jedná o škodu převyšující částku 266 Eur (cca 6.600,- Kč). Při takovéto konstrukci je pak dle mého názoru trestání takového jednání více v souladu se zásadou trestního práva jako prostředku poslední instance.

Seznam použité literatury

Monografie

JÁNOŠÍKOVÁ, Petra, MRKÝVKA, Jan, a kol. *Finanční a daňové právo*. 2. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016. 492 s.

JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné*. 5. vydání. Praha: Leges, 2016. 976 s.

HENDRYCH, Dušan a kol. *Právníký slovník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009. 1481 s.

KNAPP, Viktor. *Teorie práva*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1995. 247 s.

ELIÁŠ, Karel, a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. 1. vydání. Ostrava: Sagit, 2012. 1120 s.

NOVOTNÝ, Oto., a kol. *Trestní právo hmotné: zvláštní část*. 6. vydání. Praha: Wolters Kluwer. 2010. 1492 s.

HRADEC, Milan. *Pojistné podvody*. 1. vydání. Praha: Vysoká škola finanční a správní. 2014. s. 102

BAKEŠ, Milan a kol. *Finanční právo*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. 549 s.

JIRŮVKOVÁ, Margita a kol. *Banky, bankovní služby, burza*. 1. vydání. Brno: Iuridica Brunensia, 1995. 242 s.

FRYŠTÁK, Marek a kol. *Trestní právo hmotné, obecná část*. 2. vydání. Ostrava: KEY Publishing s.r.o., 2009. 167 s.

ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní právo hmotné*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014. 1000 s.

BAKEŠ, Milan a kol. *Finanční právo*. 2. Vydání. Praha: C. H. Beck, 1995. 416 s.

BAKEŠ, Milan a kol. *Finanční právo*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2003. 721 s.

MRKÝVKA, Jan. PAŘÍZKOVÁ, Ivana. *Základy finančního práva*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2008. s. 74.

BALÝOVÁ, Lucie. *Veřejné zakázky*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015. 250 s.

ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanské právo hmotné* 2. 5. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009. 552 s.

KRATOCHVÍL, Vladimír, a kol. *Trestní právo hmotné*. 3. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2002. 571 s.

Komentáře

JELÍNEK, Jiří, a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 5. vydání. Praha: Leges, 2014. 1246 s.

ŠÁMAL, Pavel. In: ŠÁMAL, Pavel (ed)., a kol. *Trestní zákoník (EVK)*. 2. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2012. 3632 s.

WAWERKOVÁ, Magdaléna. In HULMÁK, Milan (ed)., a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055 – 3014)*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. 2080 s.

JANDOVÁ, Lucie. In JANDOVÁ, Lucie (ed)., a kol. *Pojištění v novém občanském zákoníku*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. 376 s.

SLANINA, Jan a kol. In SLANINA, Jan (ed)., a kol. *Zákon o spotřebitelském úvěru*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017. 904 s.

VANTUCH, Pavel. *Trestní zákoník s komentářem, k 1. 8. 2011: komentář k zákonu č. 40/2009 Sb., ve znění pozdějších předpisů: informace z judikatury*. 1. vydání. Olomouc: ANAG, 2011. 1368 s.

TICHÝ, Luboš. In TICHÝ, Luboš (ed). *Obecná část občanského práva*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, 392 s.

VELEŠTÍK, Pavel. In: JEMELKA, Luboš (ed)., a kol. *Zákon o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich; Zákon o některých přestupcích*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2017. 1153 s.

Odborné články

WEINHOLD LEGAL. Přijetí nového zákona o spotřebitelském úvěru. *Legal Update*, 2016, roč. 12, č. 9, s. 1.

MATUŠKOVÁ, Tereza. Dopad novely rozpočtových pravidel do sféry příjemců dotací a související judikatura. *Právní rozhledy*. 2015, roč. 23, č. 17, s. 586.

ŽDÁRSKÝ, Zbyněk. K problematice subjektu trestného činu pojistného podvodu v případech smluvního typu pojištění. *Trestněprávní revue*. 2010, č. 12, s. 375-382

POMAHAČ, Richard. Proměna přestupkového práva. *Právní rozhledy*, 2017, roč. 25, č. 15 – 16, s. 530.

KARFÍKOVÁ, Marie, VYBÍRAL, Roman. Nový zákon o spotřebitelském úvěru ve vazbě na sektor pojišťovnictví. *Pojistné rozpravy: Pojistně teoretický bulletin*, 2017, roč. 10, č. 34, s. 50 – 54.

Právní předpisy

usnesení předsednictva České národní rady o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součástí ústavního pořádku České republiky č. 2/1993 Sb.

z. č. 40/2009 Sb. trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

z. č. 89/2012 Sb. občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

z. č. 168/1999 Sb. o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla, ve znění pozdějších předpisů

z. č. 277/2009 Sb. o pojišťovnictví, ve znění pozdějších předpisů

z. č. 38/2004 Sb. o pojišťovacích zprostředkovatelích a samostatných likvidátorech pojistných událostí, ve znění pozdějších předpisů

z. č. 37/2004 Sb. o pojistné smlouvě, ve znění pozdějších předpisů, ve znění zákona č. 99/2013 Sb. účinném ke dni 25. 4. 2013

z. č. 257/2016 Sb. o spotřebitelském úvěru, ve znění pozdějších předpisů

- z. č. 21/1992 Sb. o bankách, ve znění pozdějších předpisů
- z. č. 190/2004 Sb. o dluhopisech, ve znění pozdějších předpisů
- z. č. 418/2011 Sb. o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů
- úst. z. č. 110/1998 Sb. o bezpečnosti České republiky, ve znění pozdějších předpisů
- úst. z. č. 1/1993 Sb. Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů
- z. č. 133/1985 Sb. o požární ochraně, ve znění pozdějších předpisů
- z. č. 254/2001 Sb. o vodách a změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů
- z. č. 250/2016 Sb. o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich, ve znění pozdějších předpisů
- z. č. 251/2016 Sb. o některých přestupcích, ve znění pozdějších předpisů
- z. č. 140/1961 Sb. trestní zákon, ve znění z. č. 52/2009 Sb. ze dne 5. února 2009, kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony
- z. č. 513/1991 Sb. obchodní zákoník, ve znění zákona č. 179/2013 Sb. kterým se mění zákon č. 513/1991 Sb. obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Soudní rozhodnutí

- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 14. 4. 2011, sp. zn. 25 Cdo 194/2009
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 11. 2006 sp. zn. 30 Cdo 427/2006
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 8. 2002, sp. zn. 7 Tdo 580/2002
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 10. 2002, sp. zn. 7 Tdo 830/2002
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16. 2. 2011, sp. zn. 8 Tdo 76/2011 (TR NS 74/2011-T 1373)
- Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 28. 11. 2001, sp. zn. 7 To 411/2001

Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 13. 5. 2011, sp. zn. 7 To 116/2011

Stanovisko trestního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 27. 11. 2003, sp. zn. Tpjn 301/2003

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. 10. 2008, sp. zn. 8 Tdo 1268/2008

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 11. 2009, sp. zn. 6 Tdo 1290/2009

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. 4. 2010, sp. zn. 21 Cdo 333/2009

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 28. 5. 1976, sp. zn. 4 To 13/76

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 25. 2. 2004, sp. zn. 5 Tdo 1454/2003

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. 1. 2008, sp. zn. 11 Tdo 1196/2007

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 4. 2005, sp. zn. 11 Tdo 229/2004

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 4. 2016, sp. zn. 3 Tdo 512/2016

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. 1. 2010, sp. zn. 7 Tdo 27/2010

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 3. 2011, sp. zn. 23 Cdo 331/2010

Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 14. 3. 1994 sp. zn. Ntd 42/94

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 4. 2014, sp. zn. 8 Tdo 1307/2013

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 12. 2. 2003, sp. zn. 6 Tdo 120/2003

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. 7. 2000, sp. zn. 8 Tz 136/2000

Stanovisko trestního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 12. 12. 2001, sp. zn. Tpjn 302/2001

Stanovisko Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 18. 11. 1970, sp. zn. Cpj 87/1970

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 9. 9. 2010, sp. zn. 1 As 34/2010 – 73

Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 2. 8. 2010, sp. zn. 7 To 285/2010

Nález Ústavního soudu ze dne 7. 11. 2006, sp. zn. I ÚS 631/05

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 10. 8. 2016, sp. zn. 8 Tdo 858/2016

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 26. 8. 2009, sp. zn. 3 Tdo 888/2009

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 9. 11. 2016, sp. zn. 8 Tdo 979/2016

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11. 1. 2017, sp. zn. 1286/2016

Internetové zdroje

SRBECKÝ, Lukáš. *Hypotéky a nový zákon o spotřebitelském úvěru* [online]. epravo.cz, 19. října 2016 [cit. 6. Února 2018]. Dostupné na <<https://www.epravo.cz/top/clanky/hypoteky-a-novy-zakon-o-spotrebitelskem-uveru-103572.html>>.

Důvodové zprávy

Důvodová zpráva k zákonu č. 257/2016 Sb. o spotřebitelském úvěru

Důvodová zpráva k zákonu č. 40/2009 Sb. trestní zákoník

Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb. občanský zákoník

Důvodová zpráva k zákonu č. 251/2016 Sb. o některých přestupcích

Abstract

This diploma thesis is concerned with crimes of fraud, insurance fraud, credit fraud and subsidy fraud as they are regulated by the Criminal Code.

In addition to introduction and conclusion, the thesis contains five chapters. The first chapter deals with crimes against property in system of the Criminal Code. It is predominantly theoretical chapter describing the classification of criminal offences in the Criminal Code and explaining the basic concepts common to all crimes against property. In addition to this, first chapter aims to explain the differences between crimes of fraud, insurance fraud, credit fraud and subsidy fraud and the other crimes against property.

The second to fifth chapters represent the most important part of this thesis. The second chapter deals with the crime of fraud under section 209 of the Criminal Code. The second chapter analyzes the current legislation with emphasis on explaining the basic concepts and using jurisprudence to understand the meaning of the legal regulation. Secondly this chapter contains a subchapter describing conduct, which, by its intensity, does not fulfill the characteristics of the offence, but only a misdemeanor of fraud.

The third chapter deals with insurance fraud under section 210 of the Criminal Code. Besides the analysis of the section 210 of the Criminal Code, it describes also relations outside the area of criminal law, in particular the regulation of the insurance and insurance system, including the civil case law.

The fourth chapter deals with the legal regulation of credit fraud under section 211 of the Criminal Code. Like the third chapter, the fourth chapter deals with both aspects of legal regulation. The criminal aspects with the most important case law on the one hand and other, mostly civil, aspects outside criminal law on the other hand. This is mainly regulation of loans, including consumer credit.

Last, fifth chapter deals with subsidy fraud under section 212 of the Criminal Code. The chapter contains general information on grants, subsidies, repayable financial contributions and contributions. Finally, of course it deals with the interpretation of criminal law regulation.

Evaluation of the current legislation is presented in the conclusion of the thesis.

Abstrakt

Tato diplomová práce se zabývá trestnými činy podvodu, pojistného podvodu, úvěrového podvodu a dotačního podvodu, zakotvenými v současné právní úpravě trestního zákoníku.

Práce obsahuje kromě úvodu a závěru pět kapitol. První kapitola se zabývá majetkovými trestnými činy v systému trestního zákoníku. Jedná se veskrze o teoretickou kapitolu popisující systém řazení trestných činů v trestním zákoníku a vysvětlující základní pojmy společné pro majetkové trestné činy. První kapitola si klade za cíl oddělit trestné činy podvodu, pojistného podvodu, úvěrového podvodu a dotačního podvodu od ostatních majetkových trestných činů.

Druhá až pátá kapitola představují nejdůležitější část práce. Druhá kapitola se zabývá obecnou skutkovou podstatou podvodu dle § 209 z. č. 40/2009 Sb. trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů. Druhá kapitola dopodrobna analyzuje současnou právní úpravu s důrazem na vysvětlení všech základních pojmů a užití judikatury k pochopení smyslu právní úpravy. Dále je do druhé kapitoly zařazena podkapitola popisující jednání, které svou intenzitou nenaplnuje znaky trestného činu, ale pouze přestupku podvodu.

Třetí kapitola se zabývá pojistným podvodem dle § 210 z. č. 40/2009 Sb. trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů. Kromě analýzy úpravy v trestním zákoníku popisuje i souvislosti ležící mimo oblast trestního práva, zejména tedy úpravu systému pojišťovnictví a pojištění včetně soukromoprávní judikatury.

Čtvrtá kapitola rozebírá právní úpravu úvěrového podvodu dle § 211 z. č. 40/2009 Sb. trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů. Stejně jako třetí kapitola se i čtvrtá zabývá jak trestními aspekty úvěrových podvodů společně s judikaturou, tak i mimotrestními aspekty. Jedná se především o právní úpravu úvěrů, včetně zmínky o spotřebitelském úvěru.

Poslední, pátá kapitola se zabývá dotačním podvodem podle § 212 z. č. 40/2009 Sb. trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů. Kapitola obsahuje obecné informace o dotacích, subvencích, návratných finančních výpomocích a příspěvcích a posléze se zabývá výkladem v oblasti práva trestního.

Zhodnocení současné právní úpravy je uvedeno v závěru práce.

Seznam klíčových slov, list of key words

podvod – fraud

pojistný podvod – insurance fraud

úvěrový podvod – credit fraud

dotační podvod – subsidy fraud

majetkové trestné činy – property crimes